7md

Kultūros savaitraštis „7 meno dienos“ | 2022 m. lapkričio 25 d., penktadienis, Nr. 38 (1445) | 1,90 Eur | www.7md.lt

D*ailė* | **M***uzika* | **T***eatras* | **K***inas* | **Š***okis*

2
Felikso Bajoro operos-baleto „Dievo avinėlis“ premjera LNOBT

5
Laiškai apie teatrą

7
Paryžiaus rudens festivalis

8
Parodos „1 000 000 žingsnių: Gintaro kelias nuo Romos iki Baltijos“ fragmentas S. Samsono nuotr.

Parodų kaleidoskopas

10
Kęstučio Grigaliūno kūrybai skirtas albumas „Dramblys gabaliukais“

12
Iš „Scanoramos“ dienoraščio

Valentinas Silvestrovas D. Labučio (ELTA) nuotr.

Einu siauru taku virš prarajos

Pokalbis su ukrainiečių kompozitoriumi Valentinu Silvestrovu festivalyje „Gaida“

Kristupas Bubnelis

Šį rudenį klausytojai turėjo ne vieną progą išgirsti žymaus ukrainiečių kompozitoriaus Valentino Silvestrovo muziką. Spalio 22 d. festivalyje „Gaida“ įvyko jo Devintosios simfonijos, kurią atliko Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Modestas Pitrėnas), premjera, o spalio 30 d. nuskambėjo 2003 m. sukurta Septintoji simfonija (LNSO dirigavo Vilmantas Kaliūnas). Spalio 23 d. su Vilniuje viešėjusiu kompozitoriumi kalbėjomės apie muzikinės kalbos ypatybes, ankstyvąsias avangardo įtakas bei pastarųjų dešimtmečių kūrybines metamorfozes. Pokalbį moderavo kompozitorius Kristupas Bubnelis, iš rusų kalbos vertė Vladimiras Tarasovas, tekstą iššifruoti padėjo muzikologė Jekaterina Kostina.

Kompozitorius lydinti Devintosios simfonijos mitologija yra tapusi kone viso gyvenimo ir kūrybos apoteozės simboliu. Tačiau jūsų Devintojoje nuo monumentalumo ir patetikos atsiribojama, vyrauja grandininis, ne dramaturginis plėtojimas. Poetinę vienovę kuria aforistiški atsikartojimai, vyrauja minimalus dinaminis diapazonas. Ar galima sakyti, kad Devintoji simfonija yra jūsų kamerinės muzikos principų transpozicija simfoninio orkestro sudėčiai? „Tyliųjų dainų“ tęsinys be žodžių?

Didžiosios formos visuomet statomos iš mažų. Juk negali konstruoti didelio iš didelio. Jeigu ir didysis, ir mažasis yra savo vietoje, tuomet konstrukcija bus tvirta, taisyklinga. Panašūs principai veikia ir muzikoje. Vadinamoji akademinė muzika iš tiesų yra gebėjimas su klausos pagalba kontroliuoti veiksmus. Kontrolė susijusi su sprendimų priėmimu, įsitikinus, kad žengiami teisingi žingsniai, o tuomet atsiranda viltis, jog visa tai suvoks ir orkestro muzikantai. Jie turi patirti atpažinimo džiaugsmą, o ne tai, kas formaliai būtų „sukūriau, parašiau ir keliauju toliau“. Kompozitoriaus ir kūrinio santykis yra tarsi tėvų ir vaikų: žavimasi,

Nukelta į 4 psl.

Prabilęs simboliais

Felikso Bajoro operos-baleto „Dievo avinėlis“ premjera Lietuvos nacionaliniame operos ir baleto teatre

Rita Nomicaitė

Scena iš operos-baleto „Dievo avinėlis“ M. Aleksos nuotraukos

Kamilė Bonté (Gabija), Steponas Zonys (Titas) operoje-balete „Dievo avinėlis“

Nelengva patikėti – Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras savo scenoje pastatė didingą, solidų, reprezentacinį nacionalinį veikalą – Felikso Bajoro trijų veiksmų operą-baletą „Dievo avinėlis“ (libretas Rimanto Šavelio, eilės Marcelijaus Martinaičio ir Sigito Gedos, 1982).

Operos siužetas kilęs iš to paties pavadinimo Šavelio romano. Pagrindinė gija, vaizduodama pokario kaimo dramas, pakyla iki likimą apvalančio laiko simbolizavimo. Svarbiausios operos temos – teisybė, ramybė, gyvybė, laiko tėkmė... „Ligi pavasario suguldžiau sėklas, užmigdžiau žmonių akis... Galvoju: Dieve duok, Dieve duok, kad mūsų užtektų kiekvienam sugrįžusiam paukščiui“, – tarsi malda vibruoja baigiamasis „Dievo avinėlio“ epizodas, sausakimšai susirinkusią publiką sujaudinęs iki ašarų abu mano apsilankytus vakarus.

Šio veikalo kultūrinė reikšmė per pastaruosius 40 metų nepakito – „Dievo avinėlis“ yra lietuvių nacionalinės operos kelio viršūnė ir viena iš jų liks ilgai. Tačiau to neįžvelgė anuometinio Operos teatro vadovybė. Nesugebėjus suvokti originalia kalba parašytos muzikos ir išsigandus partizanų vaizdavimo, prieš kompozitorių buvo užkurta ištisa menininką žeminanti kova. Pasitelkta dar ir kolegialios institucijos bei ideologiniai viršininkai, nors operos literatūrinis šaltinis buvo pelnęs SSRS premiją. Matyt, nemažai lėmė teatro valdančiųjų ir net kai kurių garsių atlikėjų neapykanta savo laiko ir mūsų kompozitoriaus muzikai...

Operos-baleto fabula sukasi apie bežemį šiaučių Titą, kuris įtikinamas vesti žuvusio partizano Kvedaro našlę Gabiją ir įsikurti jų namuose. Netrukus viską sujaukia komunistinis agitatorius Tigrūdis, liepiąs žemę ir namus atiduoti „suvienytai valdžiai“: „Neatiduosi – toli išvažiuosi.“

„Netrukus viskas čia turės apvirst“, – žodį „turės“ akcentuodamas skanduoja choras; kaip ironizuoja valstiečiai Anupras ir Morciūnas, „pakeisime gamtą ir orą, vidudienį žvaigždės žėrės, pakeisime musę į vorą...“ Partizanų vadas Apolinaras Titą taip pat ragina stoti į kolūkį, tačiau tuo siekdamas priedangos partizanų patalpoms. „Tėvynė, kur savo namuos aš namų neturiu“, – rauda Titas, paprasčiausiai svajojęs apie sodą ir aukštą namą. „Slenkstį nuplausiu namo pareiti, langus įdėsiu – keturių vėjų. Pro vieną langą mėnulis leidžias, pro kitą langą pateka saulė... Šulinio svirtis girgžda kaip vygė, karvutė laukia, veršelį laižo. O! Tai gražumas žalių žolynų. Lygiosios lankos, visų lygiausios“, – ilgesingai, bet jau nujaučiant tragišką lemtį skamba pirmasis Tito ariozo. Gabija proverksmiais sako: „Pasaulis baisus, jame jau nei meilės, anei garbės, nei tiesos nebeliko...“

Iš visų pusių gniuždomas Titas ima ilgėtis „ramybės teisybėj, teisybės ramybėj“. Nebetverdamas tokio gyvenimo ir išvydęs kulkų padegtus namus, žūsta kartu su jais. Bet dar spėjęs ištarti žodžius lyg veikalo moto: „Laimingi medžiai, jie mirša stovėdami.“

Kompozitoriaus sumanytas veikalo sandaros dvilypumas, kai vienodai svarbūs opera ir baletas, išreiškia bendrą gyvųjų ir mirusiųjų pasaulį. Baletas – tai nematomas pasaulis, sako Bajoras. Šokis kaip atskirą veikėją animuoja mišką, vaizduoja stribų ir partizanų būrius. Vieną pagrindinių – nužudyto partizano Kvedaro dvasios vaidmenį – taip pat atlieka šokėjas. Kvedaro dvasia matoma beveik visuose įvykiuose.

Kai kuriuos mirusiųjų vaidmenis atlieka operos solistai. Dalis jų turi po vieną dvi frazes (Tito tėvai), pirmoji Tito meilė Agilė dalyvauja labiau išplėtota partija, o kartu tam tikrą laiko dalį jie tyliai sustingę scenos gilumoje ar priekyje „vaidenasi“ kaip pri(si)minimas, perspėjimas...

Ne mažiau nei muzika paveikus libreto tekstas – jį rašė kompozitoriaus mastelio kūrėjai, taupių metaforų meistrai.

O visa veikalo prasmė, gelmė, gėris ir grožis, visa jo gyvastis skleidžiasi muzikoje. Muzikoje, kvėpuojančioje neperspaustu emocionalumu, XX a. poetišku jausmu. Jos retorika, regis, sukaupta liūdesiui perteikti. Pirmiausia čia – klasikinės, žemyn pakreiptos nusiminimo intonacijos ir abejones, rezignaciją rodantys aukštyn šokantys motyvai. Liūdesio paveiksle dalyvauja netgi archetipiniai minoriniai trigarsiai. Kameriškai trapi orkestro partija – iš operos orkestro ložės dažnai skambantys tik du trys (klarnetas, fleita, smuikas), net ir vienas (smuikas ar fortepijonas) instrumentai, lyg atsisveikinimo, iškeliavimo, ištirpimo ženklai.

Veiksmo dramaturgija kartu su muzikos faktūra nuosekliai sudėtingėja link trečio, kulminacinio, veiksmo. Ekspoziciniame (pirmame) veiksme skaidriai audžiamas leitmotyvų takas. Antrame veiksme su nauja medžiaga išsiplečia kontrastų amplitudė, ima skirtis esamojo veiksmo muzika scenoje ir nujaučiamo laiko plotmę perteikiantis orkestras, kitaip tariant, pradeda siautėti poliritmija ir pintis polifonija. Laikantis kontrastinės dramaturgijos principo, šiame veiksme ateina veikalo tylioji kulminacija... „Iškirstam sode“, – virpėdamas pradeda choras; susigraudinusi įstoja Gabija, iš pradžių paslaptingai, tolydžio vis labiau jaudindamasi. „Naktis, o diena, diena, o naktis, balta kaip šalna mano mirtis. Viena, o viena obelis nukirsta. Balta, o balta miške palikta. Sode, o sode, balta, o balta obelis man ant rankų supasi nukirsta, supasi nukirsta, be žiedų balta. Sidabrava, žemyn galva nusvirus, dar gyva, dar gyva, o jau mirus“, – klykia moteris ir išbėga iš scenos.

Trečiame veiksme įsigali sumaišties vaizdai ir garsai iš praėjusių situacijų, įsisiūbuoja Bajoro polifonijos meistrystė, taip tinkama tragedijos įvykiams apibendrinti ir sulieti į stipriausią chorą – „Laikas!“ Viską nusprendžiantis, nuplaunantis, paguodžiantis laikas.

Veikalo muzika nepaprastai vaizdinga: prasideda šūvius imituojančiais *tutti* akordais ir tuoj pat ima vaizduoti įsiplieskusį gaisrą, kurio paveikslas virs kulminacine scena operos pabaigoje. Scenos vyksmą diktuoja gausybė leitmotyvų, retorika, audinio niuansai. Veikalo statytojai dirigentas Gintaras Rinkevičius ir režisierius bei choreografas Martynas Rimeikis vienu balsu tvirtino, kad viskas yra muzikoje, tereikia į ją įsiklausyti. Scenografas Marijus Jacovskis žinojo savo priedermę, kaip pats juokavo – netrukdyti artistams. Taip gimė spektaklis, kokio LNOBT senokai (dirbant vietinėms pajėgoms) neteko matyti: jo pagrindu tapo muzika. Muzikos atžvilgiu tai mandagus, įdėmus, kolegiškas pastatymas. Įskaitant ir šviesų dailę (Levas Kleinas), kostiumus (Elvita Brazdylytė).

Įsijautus į muziką ir užuominomis kalbantį libretą, scenovaizdžio kūrėjams beliko sekti kameriškumu ir imtis abstrakcijų. Operų klausytojų akį pirmiausia patraukė minimali scenografija, nužyminti neišvengiamus dalykus. Pagrindiniu scenovaizdžio veikėju tapo stogo gegnės, kurių kintantis aukštis bei pasvirimo kampas simbolizuoja ir veiksmo idėją – savų namų ilgesį, situacijos aštrumą. Daugiaprasmiai kabantys scenos elementai trečio veiksmo pradžioje, tarsi žemės gabalai, tikriausiai gali reikšti ir žeminės lubas, ir daugybę žeminių, o gal žemes vazonuose daigams augti – krikščioniškas naujos gyvybės atsiradimo ir išėjusiosios simbolis. Prisiminkime, kad gyvybė yra viena iš veikalo leittemų.

Simbolinė spektaklio kalba suteikia jam nemažai žavesio, nes negriauna muzikos skambesio erdvės beatodairiška propagandine mintimi. Choreografija įkūnija mišką, pagal kompozitoriaus sumanymą turintį įvairių funkcijų lyg gyvas padaras. Keturiomis ropojantys Kvedaras ir kordebaletas galbūt simbolizuoja sulaužytus žmones – tiek kenčiančius savo sodybose, tiek įtikėjusius „suvienytos“ žemės nauda. Šokis vietoj šviesų efekto smulkiais greitais judesiais kuria liepsnų vaizdą. Neįkyri nuosekli šviesos dinamika – nuo niūrių spalvų spektaklio pradžioje iki vaiskios baltos pabaigoje, ženklinant gaisro kaip apsivalymo metaforą, ir šiltos epiloge. Nuskaidrinančio laiko idėja, visų svarbiausia veikalo mintis, spektaklį įrėmina. Šį simbolinį veiksmą atlieka Moterėlė, pirmomis spektaklio sekundėmis vos įžiūrima prieblandoje, patyliukais susirinkdama purvinus (žuvusiųjų) marškinius, o epiloge, saulės nušviesta dainuodama „kad mūsų užtektų“ ir džiaustydama išbalintus.

Tą paslaptingą ir šviesiausią Moterėlės vaidmenį atlieka Ieva Prudnikovaitė. Suabejočiau, ar epiloge vaidmuo netraktuojamas pernelyg buitiškai, per paprasta vokalo išraiška ir tarškinant kibiro rankenas. Veikalo didybę suvokdami, atsidavę, mėgaudamiesi dainavo ir vaidino Steponas Zonys (Titas), Kšištofas Bondarenko (Apolinaras), Karolis Kašiuba (Tigrūdis), Kamilė Bonté (Gabija), Monika Pleškytė (Agilė, pirmoji Tito meilė, išvežta į Sibirą), Renata Gilienė, Jūratė Rudžianskaitė, Alfredas Celiešius, Žygimantas Jasiūnas (mirę Tito tėvai), Rafailas Karpis (jaunas valstietis Anupras), Edgaras Davidovičius (buvęs kaimo muzikantas Paliulis), valstiečiai Tomas Pavilionis, Arūnas Malikėnas, Egidijus Dauskurdis. Kvedaro vaidmenį parengė baleto šokėjai Jeronimas Krivickas ir Ernestas Barčaitis.

Spektaklyje taip pat gražiai dalyvavo LNOBT choras (vadovas Česlovas Radžiūnas), baleto artistai (baleto meno vadovas Martynas Rimeikis). Lanksčiu skambesiu, persiliejančiomis frazėmis ir vieningai galingu užmoju kaip reta stulbino Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras, jau prieš daugelį metų pamėgęs Bajoro muziką. Spektaklyje soluoja pianistė Lina Giedraitytė, orkestro koncertmeisteris Dainius Puodžiukas (gaila, bet kiti soluojantys artistai programėlėje neminimi). Operą-baletą įkūnyti sumanė ir dirigavo LVSO meno vadovas ir vyr. dirigentas Gintaras Rinkevičius.

Svarstydami pastatymo niuansus, galėtume pasigesti kompozitoriaus suplanuotų siužeto gijų (neatskleista ypač svarbi Tito daiktų linija), apgailestauti, kad nepakankamai atsižvelgta į scenos akustikos specifiką. Tačiau juk spektaklis nebūtinai yra baigtinis, ypač šalia esant autoriui. Kad ir kas nutiktų, viską įprasmina stipri ir labai graži Bajoro muzika.

Juoda mirtis, balta mirtis

Felikso Bajoro „Dievo avinėlis“ Lietuvos nacionaliniame operos ir baleto teatre

Helmutas Šabasevičius

Po keturiasdešimties metų Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras (LNOBT) grąžino skolą kompozitoriui Feliksui Bajorui – lapkričio 17, 18 ir 19 d. įvyko jo operos-baleto „Dievo avinėlis“, parašyto 1982-aisiais, premjeriniai spektakliai. Meno kultūros žurnale „Krantai“ (1989, gegužė) išspausdinta paties kompozitoriaus parengta publikacija su šio kūrinio užsakymą bei svarstymą nušviečiančiais dokumentais ir tuometės Meno tarybos rezoliucija: „Į 1984 metų repertuarą operos „Dievo avinėlis“ neįtraukti. Jei autorius pataisys libretą ir muziką, ateityje... žiūrėsim.“

Ateitis pagaliau atėjo, ir dirigento Gintaro Rinkevičiaus siūlymą bendromis jėgomis pastatyti šią operą dabartinė LNOBT vadovybė sutiko išskėstomis rankomis. Jau kuris laikas čia kalbama apie perspektyvų, šiuolaikinius kultūrinius lūkesčius atliepiantį seną-naują operos-baleto žanrą, kuriam atstovauja prieš keletą metų sukurta kompozitorės Ritos Mačiliūnaitės ir choreografo Itziko Galilio „Amžinybė ir viena diena“. Šiame pavadinime telpa ir „Dievo avinėlio“ temos, kurias pagal Rimanto Šavelio romaną poetišku operos libretu pavertė Sigitas Geda ir Marcelijus Martinaitis.

„Dievo avinėlio“ muzikos įrašas ir gyvi aktorių balsai jau yra skambėję Vilniuje, kai 1992-aisiais spektaklį tuometiniame Lietuvos valstybiniame akademiniame dramos teatre pastatė režisierius Jonas Vaitkus ir dailininkas Jonas Arčikauskas. Bet atliekama simfoninio orkestro, operos solistų ir choro, Bajoro muzika užplūdo temų ir melodijų poliforniškumu, ritmų, garsinių faktūrų įvairove, lengvo humoro atspalviais, užleidžiančiais vietą epiškiems egzistenciniams apibendrinimams.

Lietuvos valstybinio simfoninio orkestro ir jo vadovo bei dirigento Rinkevičiaus nuveiktas darbas, solistų vokalinių partijų ir vaidmenų analizė, Česlovo Radžiūno parengto LNOBT choro indėlis į istorinės partitūros atgaivinimą neabejotinai taps pagrindine šių metų kultūrinės žiniasklaidos tema. Bet šis „Dievo avinėlis“ – monumentalus vizualinis kūrinys, kuriame susilydo režisūros, choreografijos, scenografijos, šviesų ir kostiumų kuriami estetiniai ir prasminiai sluoksniai.

Režisierius ir choreografas Martynas Rimeikis sukūrė spektaklį, kuriame prozą nurungia poezija, su muzikos sparnais pakylanti į asociatyvių apmąstymų erdves. Romano herojai, pagrindinės temos išlieka, bet jų santykiai netenka buitiškumo atsidūrus akistatoje su amžinybe virstančiu laiku, kurį ženklina juodos ir baltos mirties spalvos.

Raudona teatro uždanga su auksu spindinčia rūtos šakele šį kartą nesiskleidžia – ji kyla į viršų, atidengdama scenos viduryje numestą kūną. Veikiausiai pačiais pirmaisiais šūvius primenančiais orkestro garsais nužudyto Kvedaro siela dvasių padedama pradeda savo kelionę, o spektaklis tampa trijų veiksmų skaistykla su amžinosios šviesos pažadu.

Per keletą metų susiformavęs choreografinis Rimeikio braižas šiame spektaklyje mažai keičiasi: minimalistiniai, santūraus jausmo persmelkti judesiai, kuriems būdingi jautrūs linijos, silueto, gesto niuansai, siekis tramdyti išorinį dramatizmą, kad atsiskleistų vidinių išgyvenimų gelmės. Šokama tyliai, linijomis ar grupėmis, dėmesį atkreipia pasikartojantys judesiai, kurie, prasidėję viename kūne, nuvilnija kitais, kol nurimsta ir išnyksta. Metafizinę dvasių būtį perteikia šokėjų judėjimas lėtais žingsniais, platūs rankų mostai, įtūpstai, ypač talpus „tuščio glėbio“ motyvas, sujaudinantis netekties, amžino liūdesio ir ilgesio reikšmėmis.

Kvedaro partijoje atkartojamos dvasių plastinės temos, tik šis herojus dar gerokai kūniškesnis, su iš jo kūno dar nedingusiomis žemiškai būčiai būdingomis įtampomis. Kvedaras akivaizdžiai paklūsta iš anapusybės atklydusių baltų personažų gestams ir reaguoja į juos – kartais lyg jų valdomas nematomais siūlas; jo choreografinis pavidalas formuojamas iš ekspresyvių judesių, kurie derinami ir su ramiais praėjimais, ir su žemės vis dar traukiamo kūno judesiais ropomis. Šį vaidmenį sukūrė baleto solistai Jeronimas Krivickas ir Ernestas Barčaitis, kuriems Rimeikio braižas ir kūrybiniai principai pažįstami. Abu šokėjai kiekvienas kitaip įsijungė į bendrą „Dievo avinėlio“ prasmių ir pavidalų sistemą, padėdami įgyvendinti choreografo sumanymus.

Griežtais, kapotais, mechaniškais judesiais pagrįstos stribų scenos – jie pirmiausia įneša į sceną juodus maišus su žemėmis ir jas išpylę sinchroniškai lygina, stumdo, kol iš tamsos išnyra juodas mirties kalnas, ant kurio vyksta Tito ir Tigrūdžio dialogas.

Choreografinis spektaklio sluoksnis organiškai susijęs su režisūriniu – choro masės judėjimu, solistų fiziniais dialogais, kuriuose beveik nėra kasdienių intonacijų.

Solistai taip pat turi choreografinių užduočių. Valstiečių Anupro (Rafailas Karpis), Paliulio (Edgaras Davidovičius), Morciūno (Tomas Pavilionis), Naudicko (Arūnas Malikėnas), Kalpoko (Egidijus Dauskurdis) trumpas vokalines replikas lydi unifikuoti, kiek deklaratyvūs gestai, kontrastinga partizano Apolinaro (Kšištofas Bondarenko) ir stribo Tigrūdžio (Karolis Kašiuba) plastika, Gabijos (Kamilė Bonté) charakterį

Jeronimas Krivickas operoje-balete „Dievo avinėlis“

M. Aleksos nuotraukos

atspindi ryžtingi, tvirti žingsniai, kuriuos sušvelnina iš jos dainuojamo teksto kylantys judesių pustoniai.

Ryškiausias plastiniu požiūriu Tito (Steponas Zonys) personažas, bet jo dinamika neperteklinė, prasminiu požiūriu argumentuota.

Ypač gyvas, vaizdinių ir režisūrinės kaitos turtingas antrasis – Tito ir Gabijos vestuvių – veiksmas, kupinas išmonės ir vizualiai efektingų, paveikių sprendimų. Įtaigus vestuvių stalo dengimo plačia ilga staltiese epizodas, švelnia ironija persmelktas kaimo moterėlių taisymasis ant suolų, būreliu, smulkiais žingsneliais vis ieškant vietos, galiausiai susirikiuojant į „giedorkų“ grupę. Stalas – sakralinė vieta, prie jo pakaitomis arba kartu susėda gyvi ir mirę, ir šie vaizdiniai pripildo spektaklį muzikoje skambančių archajiškų prasmių.

Scenografas Marijus Jacovskis viename iš ikipremjerinių interviu apie kuriamą „Dievo avinėlį“ būgštavo: „Statant tokią medžiagą yra pavojus scenoje sukurti antras Rumšiškes.“ Rumšiškės nėra blogis, juo labiau Rumšiškių nėra Felikso Bajoro muzikoje, todėl pavojus buvo netikras. Jacovskis sukūrė nepaprastai paveikų, prasmingą scenovaizdį, tapusį labai svarbia spektaklio estetikos dalimi, pasigėrėtinais vaizdiniais perteikė jo temų metafiziškumą ir universalumą. Iš viršaus nuleistas didžiulis, lėtai judantis stogo karkasas, gilumoje ryškėjantis klojimo fasadas su prasiveriančiais vartais įkūnija tą pasaulį, kurio taip troško Titas ir kuris galų gale jį patį sunaikino. Dešinėje boluojantis nudžiūvęs kreivas medis, po kuriuo ant suolelio vis prisėda mirę Tėvas ir Motina, – gal kiek ir per iliustratyvus, tačiau lengvai perskaitomas simbolis. To nepasakysi apie trečiame veiksme iš viršaus nusileidžiančius masyvius objektus – lyg apsamanojusius šaknų ir grunto luitus, išplėštus iš žemės. Galbūt jų vietoje atguls juodosios mirties pasiglemžti žmonės?

Scena iš operos-baleto „Dievo avinėlis“

Scenografijos įtaigą atskleisti padeda talentingi Levo Kleino šviesų sprendimai, pripildantys sceną prieblandos minoro, išryškinantys solistus, šokėjų grupes, o spektaklio pabaigoje sukuriantys akinamą baltos mirties horizontą, kuriame kartu su dvasiomis nutolsta skaistyklą perėję, baltais marškiniais dvasiųvėlių aprengti Kvedaras ir Titas.

Kostiumų dailininkė Elvita Brazdylytė sukūrė spektaklio estetines idėjas perteikiančią monochrominių kostiumų kolekciją. Svarbios drabužio reikšmės atsiskleidė pačioje spektaklio pradžioje: dvasiųvėlių pasišauktas Kvedaras išsineria iš suragėjusio juodo švarko, kuris lieka gulėti lyg žemiškieji jo palaikai. Dauguma kostiumų – XX a. vidurio drabužių siluetų, formų, detalių stilizacija, primenanti senelių ir močiučių fotografijas, daugeliu atvejų labai taikliai: kaimo moterėlių, ryšinčių baltas skareles, juodos berankovės suknelės ir baltos palaidinės, vestuvininkių moterų skirtingų formų baltos apykaklės, vyriško kirpimo Gabijos švarkas. Abejonių kėlė tik jos ilgaauliai batai, avimi per visą spektaklį, netgi vestuvių veiksme.

Dvasios – tiek šokėjai, tiek choristai – apvilkti baltais kostiumais, niveliuojančiais artistų lytį, kaip ir pridera anapusiniam pasauliui. Tarp jų išsiskiria Agilės (Monika Pleškytė) baltas drabužis, primenantis ilgas įkapes ir nusakantis jos, ištremtos į Sibirą, likimą.

Išsamioje spektaklio programėlėje, kurioje pateikiami psichologės Danutės Gailienės, muzikologės Rūtos Gaidamavičiūtės straipsniai, Vytauto Landsbergio operos recenzija, parašyta prieš 1983 m. birželio 9 d. Kompozitorių sąjungoje vykusį kūrinio aptarimą, kūrėjų biografijos bei libretas, „Dievo avinėlis“ baigiamas sopranų žodžiais: „O ateik / Šviesoj / Laisvė / – Tiesoj / Ar laimėt jai / Gyvos Tiesos / Trokšta“ ir visų choro artistų ištartimi: „Laikas! / Laikas!“

Tačiau operos-baleto finalas patikėtas Ievos Prudnikovaitės Moterėlei. Ji ir pradeda spektaklį, pasirodydama su kibirais ir surinkdama juodus drabužius – tai, kas liko Kvedaro sielai atsiskyrus nuo kūno. Džiaustydama dabar iš tų pačių kibirų imamus baltus skalbinius, ji dainuoja apie užmigdytus žiedus: „Dieve duok, / kad atsimerkę žiedai / vėl mus matytų visus, / gražiai skubančius, / kad mūsų užtektų / kiekvienam / sugrįžusiam paukščiui.“ Felikso Bajoro muzikoje ištirpęs Marcelijaus Martinaičio eilėraštis raiškiu ir skambiu solistės balsu įžiebia viltį, kuri sušvinta akinamai baltuose marškiniuose ir skaidriai spindi nuo jų krintančiuose vandens lašuose.

Einu siauru taku virš prarajos

Atkelta iš 1 psl.

mėgaujamasi, kartais pykstamasi... Reikia pagyventi ir mažosiose formose, o rašant simfoniją tai tarsi vienis. Pamenu vieną jaunystės patirtį – klausiausi Beethoveno Sonatos G-dur. Staiga mane aplankė keista mintis, kad Beethovenas tarytum įsiklauso į kiekvieną kambario kampą. Jis ne tik kūrė gražią muziką, bet tarsi šuo išuostė visą muzikinę erdvę. Šis vaizdinys privedė prie minties, kad kompozitorius kurdamas žavisi, o ne tiesiog rašo, atiduoda ir pamiršta.

Nemažą jūsų kūrybos dalį užima kamerinė muzika, miniatiūros. Kūriniuose gausu praeities muzikos atšvaitų, tačiau tai nėra praeities imitacija. Atpažįstami pavidalai tik vos praskleidžiami, taip kuriama originali poetika. Kaip mažosios formos veikia jūsų stambius veikalus – simfonijas, koncertus?

Šiuo atveju labai svarbi europietiška tradicija. Juk monumentalių simfonijų ar operų pagrindas – smulkiosios formos. Jei kalbėtume apie Bachą, jo invencijos ir pasijos yra susiję žanrai. Monumentalumo samprata slypi ne įprastoje šio žodžio vartosenoje, o komponentuose, sandaroje. Imkime kitą pavyzdį – avangardą. Nors matome griežtą partitūrą, atrodo, kad grojama bet kas. Orkestre tai gali skambėti efektingai, tačiau nutraukiamas ryšys tarp mažųjų ir didžiųjų elementų. Mažųjų formų sandara yra kalba, tad europietiškos muzikos pagrindu vis dėlto laikyčiau kalbėjimą, o ne faktūras, lojimą ar riaumojimą. Kalba yra semantika, o štai gyvūnų kalba turtinga akustiškai – riaumojimas gerklėje (kiek klasterių!) be jokios semantikos ir sintaksės. Avangardo kompozitoriai daug dėmesio skyrė faktūroms, tačiau aš grįžau prie muzikos kaip kalbos. Šnekamoji kalba kinta kur kas lėčiau nei muzikinė. Juk galime skaityti tai, ką rašė įvairių amžių poetai – jie beveik neišradinėjo naujų žodžių. Muzikoje taip pat yra galimybė grįžti prie pradinės kalbos, prie to, kaip jungiami įvairūs elementai, motyvai. Poetai kuria naujas formas, tik įprasta kalba. Nors ji vieniems gali ir atsibosti, per kalbą mudu susikalbame, o ne urzgiame ar riaumojame kaip žvėrys.

Praėjusio amžiaus 7-ajame dešimtmetyje, kai atsirado kūriniai „Spektras“ bei Trečioji simfonija, itin domėjotės Europos avangardo srovėmis. Kyjivo kompozitorių ratelyje susibičiuliavote ir su savo bendraamžiu lietuviu kompozitoriumi Osvaldu Balakausku. Kokia buvo to laikmečio dvasia, paieškos, projekcijos?

Osvaldas Balakauskas, kaip ir aš, mokėsi Boriso Liatošinskio klasėje, gyveno name priešais. Tuomet jis dar nelaikė savęs Kyjivo avangardo ratelio dalimi, tačiau jau bičiuliavosi su ukrainiečių kompozitoriais. Aš avangardine muzika susidomėjau 7-ojo dešimtmečio pradžioje. 1961 m. parašiau pirmąsias penkias dodekafonines pjeses, prasidėjo nauji dalykai. Prieš tai žinojau tik Liatošinskį, Prokofjevą, Šostakovičių. Net Stravinskio tuo metu nebuvo repertuare. Vėliau, lankantis festivalyje „Varšuvos ruduo“, avangardas atkeliavo ir pas mus. Kyjivo ratelio siela buvo dirigentas Igoris Blažkovas, susirašinėjęs su Stockhausenu, Stravinskiu dar 6-ajame dešimtmetyje! Savo radijo imtuvu sykį „pagavo“ vieną programą, kurioje skambėjo Stravinskis, Bergas ir Webernas. Tai buvo visiškai skirtingi kūriniai: Stravinskio (kažkodėl) „Cirko polka jaunam drambliui“ (*juokiasi*), Bergo „Altenbergo dainos“ ir Weberno „Koncertas devyniems instrumentams“, brandus, rimtas kūrinys. Jis [Blažkovas] akimirksniu užsikrėtė šiomis trimis muzikinėmis bacilomis ir apkrėtė mus. Kitaip tariant, vazonėlyje buvo pasėta sėkla, pradėjusi dygti jau pagal to vazono taisykles.

Simfoninę poemą fortepijonui ir orkestrui „Postludium“, sukurtą 1988 m., galėtume laikyti proveržiu į tarptautinį pripažinimą. Tam įtakos padarė bendradarbiavimas su ukrainiečių ir amerikiečių kompozitoriumi, pianistu Virko Baley. Kokią įtaką jūsų kūrybai turėjo ir tebeturi bendradarbiavimas su atlikėjais? Kiek jie lemia vieno ar kito kūrinio gimimą ar atlikimą?

Sunku pasakyti... Kai patenki į „išrinktųjų sąrašą“ (Berlyno filharmonija, žinomiausi dirigentai ir pan.), tuomet viskas pakrypsta kitaip. Keista, kad su tavimi ima skaitytis, tavo vardas tampa žinomas, atsiranda pasitikėjimas. Net dirigentui nebėra ką daryti – tik brėžia schemas, o visi groja teisingai... Tai, beje, didelė klaida: dirigentas turi ne diriguoti, o dirbti. Yra dirigentų, mėgstančių diriguoti, bet nemėgstančių dirbti. Nuolat susiduriama su įtemptomis situacijomis, ne vien muzikoje. Kas nors neatvyko, atsiųsta ne ta partitūra ir panašiai... Manau, kad taip pat buvo ir XIX amžiuje, o šedevrai gimdavo ir po nesėkmių. Tuomet jie jau tapdavo vadinamąja rūmų muzika, kompozitoriai išgarsėdavo, jų kūrinius atlikdavo vis dažniau, o muzika virsdavo standartu... Mano muzikos taip atlikti nederėtų. Jei dirigentas mato, kad partitūroje parašyta viena, o diriguoja tokiais

Kristupas Bubnelis, Vladimiras Tarasovas ir Valentinas Silvestrovas

D. Labučio (ELTA) nuotr.

gestais tarsi skraidantis erelis, kyla įtampa. Tai *accelerando*, tai *ritenuto*... Juk nei Mozarto, nei Bacho muzikoje to nėra. Klasikinė muzika turi vieną labai svarbią savybę – įveda klausytoją į tam tikrus laiko intervalus. Štai avangardo laikotarpiu buvo populiarūs sudėtingi metrai (pvz., 18/32). Ėmiau galvoti: kam man visa tai? Sėdu ir rašau 3/8. Mėgstu trejetą. Mano Devintoji simfonija grįsta šiuo skaičiumi, žinoma, neakivaizdžiai. Nors mano sprendimas paprastas, skambesio sudėtingumo siekiu kitomis priemonėmis, ne iracionaliais skaičiais. Tačiau dirigentas, atlikdamas kūrinį, vis tiek turi išeiti iš „marširavimo“ zonos.

Pakalbėkime apie Gustavą Mahlerį. Jo gyvenimo laikotarpiu buvo juntama tam tikra nueinančios epochos dvasia. Mahlerio kūryboje taip pat esama atšvaitų iš praeities – liaudies muzikos, šokių nuotrupų. Tačiau visa tai tik užuominos, fragmentai... Galbūt ir kitiems jūsų kartos kompozitoriams, tokiems kaip Giyja Kancheli, Arvo Pärtas, Alfredas Schnittke, nepaisant akivaizdžių skirtumų, būdingas tam tikras kontempliacijos poreikis?

Aš, kaip ir visas pasaulis, išgyvenau Mahlerio atradimą. Sovietmečiu man buvo žinoma tik jo Ketvirtoji simfonija. Įdomu tai, kad Stravinskis labiau vertino Mahlerio dainas, nei simfonijas. Manau, iš dalies jis teisus. Anksčiau labai žavėjausi Mahlerio simfonijomis, bet kai įvaldžiau simfoninius žanrus, požiūris kiek pasikeitė. Juk simfonijų namie neklausysi, dažniausiai tik koncerte. O dainos – kuklesnės. Tačiau dabar man tapo aktualesnis Antonas Bruckneris, pavyzdžiui, jo Septintosios simfonijos I dalis, ekspozicija. Tiesiog stebuklas! Viena vertus, jaučiu didingą himną, būsenos autentiškumą, kuris dažnai tokioje muzikoje pasirodo įtartinai melagingas – vien triumfai ir kulminacijos... Nors Mahleris sumanesnis ir įvairesnis, vis vien jaučiu prielankumą tam tikriems Brucknerio muzikos epizodams, būsenoms. Mahlerio muzika Sovietų Sąjungoje buvo žinoma tik nedideliuose rateliuose, tačiau Šostakovičius kažkokiu būdu slapta pratęsė jos tradiciją. Mano kartos kompozitoriams šie keliai jau buvo praminti. Ne veltui pats Šostakovičius buvo vadinamas Mahlerio juokdariu. Aišku, ne banalia prasme – juokdariai dažnai esti ironiški, liūdni. Tačiau tam, kad Šostakovičiaus muzika veiktų, reikėjo kruvinos santvarkos. Galima retoriškai klausti: ar simfonijos prielaida turi būti milijonų žmonių gyvybės? Štai jums ir tikroji didelių idėjų bei monumentalių simfonijų problema. Jos atsiranda ne vien per natūralią raidą, bet ir tam tikrame socialiniame kontekste, siejančiame visuomenę. Keičiantis epochoms, mus pasiekia tik monumentalumo aidas.

Anot britų muzikologo Paulo Griffithso, „laikas Valentino Silvestrovo muzikoje yra tamsus ežeras, vanduo vos virpa, praeitis niekur neišnyksta, tik lėti, netolygūs irklų virpesiai lieka vietoje. Čia niekas nenugrimzta užmarštin, melodija, retai išauganti ligi daugiau penkių ar šešių natų, užlaikoma, kiekviena nata pratęsiama kitų balsų ir instrumentų, taip sukuriant tėkmės aurą. Stiliaus elementai, laisvai nutolę nuo pirminių kontekstų, sugrįžta Weberno, Brucknerio, Mozarto ar paprasčiausiai folkloro pavidalais, tačiau viskas lyg prarasta, kiekviena melodija sykiu virsta aidu, skamba it prarasto laiko reverberacija, kiekvieno stiliaus dėmuo kalba apie prarastą laiką. Ilgametę Silvestrovo kūrybinę lemtį galėtų įprasminti sąvoka *postliudas*.“

Jeigu grįžtume prie poetinės kalbos, kiekvienas žodis, nepaisant reikšmių, turi neišsemiamą laiko dimensiją. Ir šiuolaikiškumas, ir archajiškumas žodyje tarsi ištirpsta. Tai svarbiausia europietiškos „žodinės“ muzikos savybė. Todėl man aktuali laiko problematika. Ją sprendė avangardas, ją sprendžiu ir aš. Yra laikas, kurį diktuoja metronomas. Tai tik paprasčiausias laikrodis. Tada laikas snaudžia. Tačiau greta muzikinių intervalų yra ir laiko intervalai. Ką tai reiškia? Sakykime, *crescendo* ar *diminuendo* nuorodos yra dinaminiai intervalai, o metronomo pulsas – laiko. Šie intervalai mažiau akivaizdūs nei „išraiškos mikrobai“ (*šypsosi*), suteikiantys muzikai juntamą skonį. Tačiau jie irgi svarbūs, jų negalima jungti mechaniškai, nuo vienos atkarpos iki kitos. Juk skambant kūriniui laikas, tūnojęs metronome, prabunda – ima nešti savo tėkme, kurios negali pagauti. Kai klausomės muzikos, kyla judėjimo, tėkmės pojūtis. Man kartais sako: „Jūsų muzika tokia gera ir švelni“, tačiau šie epitetai labiau tinka nusakyti atsargumui ir dėmesingumui, o ne švelnumui. Juk aš einu siauru taku virš prarajos – kaip galiu švelniai, meiliai eiti (*juokiasi*)?

Dėkoju už pokalbį.

Iš mūsų vaidybų

Laiškai apie teatrą (IX)

Rimgailė Renevytė

Ieva Tumanovičiūtė

Ieva. 2022 m. spalio 21 d., 10:58

Teatre bendraminčių kelionės, apie kurias rašei, vis retesnės, todėl ypatingos. Bet net ir kūriniuose, peržengiančiuose saiko ribas, pamirštančiuose ieškoti grožio, pasiduodančiuose temos brutalumui ar emocijai, galima rasti vieną kitą patrauklų elementą. Vilniaus mažojo teatro spektaklyje „Infinity“ tokiu tapo mergaitė balkone (Aušra Giedraitytė), gyvenanti savitą gyvenimą, susikūrusi ištisą pasaulį ir pro langą su nuostaba stebinti išorėje vykstančią beprotybę. Tai guodžia, leidžia ištverti, bet neišteisina scenoje vykstančio chaoso, taip ir neatradusio meninės formos, ne lozungais pasakojančios apie autoritarinį režimą Baltarusijoje ir ne tik. Kaip kalbėti apie skaudžiausius dabarties pasaulio įvykius? Štai kur klausimas menininkams.

Dar du teatriniai pavyzdžiai: „Dievų aušra“ (rež. Vladimiras Gurfinkelis, Vilniaus senasis teatras, 2022) ir „Liudijimai“ (rež. Oskaras Koršunovas, Lietuvos nacionalinis dramos teatras, 2022). Pirmojo stiprybė – mums artima dokumentinio kino režisieriaus Manto Kvedaravičiaus ir jo sužadėtinės Hannos Bilobrovos istorija, silpnybė – emocinis brutalumas ir manipuliatyvumas, prasidedantis jau metateatrinėje spektaklio pradžioje, kai režisierius (vėliau tampantis valdžios figūra) rodo savo galią aktorėms: scena neapdorota, tiesmuka, sakytum, „pornografinė“, parodanti per daug ir per šiurkščiai. Aktorės, pasakodamos Hannos ir Janos – dviejų moterų kare – istoriją, neišvengia patoso. Šiokį tokį emocinį atstumą kuria tai, kad penkios aktorės pasidalindamos atpasakoja pagrindinės veikėjos istoriją, pastiprintą tradicinėmis, žiūrovų dėmesį palaikančiomis, įtampą ir veiksmą kuriančiomis dramaturginėmis bei režisūrinėmis priemonėmis.

„Liudijimuose“ septynios aktorės liudija septynias ukrainiečių moterų karo istorijas be jokių teatrinių triukų. Manau, tai sąžiningas pagarbos gestas Ukrainos žmonėms, kenčiantiems nuo karo. Dokumentuoti ir liudyti be teatrinio estetizavimo ir žiūrovų plojimų pabaigoje – turbūt viskas, ką šiuo metu gali padaryti teatras, siekdamas parodyti užuojautą nukentėjusiems. Nors savo herojų istorijas aktorės atpasakoja skirtingai, vis dėlto tai – juk ne vaidybos konkursas, ir svarbiausia, kad aiškiai išgirsti visus septynis pasakojimus. Didžiausia darbo stiprybe laikau tai, kad pasakodamos aktorės kuria atstumą su intensyviomis herojų emocijomis ir stengiasi jų nevaidinti. Šiuo atveju spektaklio formos paprastumas, reikalaujantis ir žiūrovo pastangos įsitraukti bei klausytis, man atrodo konceptualus ir tinkamas turiniui, laiku ir vietoje paneigiantis teatro, kaip pramogos, sampratą.

Rimgailė. 2022 m. lapkričio 3 d., 23:58

Rašau tau po Ievos Kaniušaitės spektaklio „Nepakeliamai ilgi apkabinimai“. Koks puikus pavadinimas, tiesa? Jau rašiau tau po „Jaudulio“, kad Ivano Vyrypajevo pjesės prašosi tikslių žodžių. Bet ne visada jų gali rasti ne tik versdamas tekstą, bet ir jį rašydamas. Ir jį vaidindamas.

Regis, dalis tų pjesių neturi teatrinio pavidalo – tai tekstas aktoriui, kuris neturi ką vaidinti, kuriam nereikia nieko vaidinti, nes visas jo tekstas tėra aktoriaus pasakojimas apie savo personažą. Tekstas – čia vienintelis svarbiausias dėmuo, todėl turi jo paisyti, nes nepaisydamas gali jį sugadinti. Tiek nedaug režisūros leidžianti pjesė pasirodė ir ši – „Nepakeliamai ilgi apkabinimai“. Todėl matyti, kad režisierė daugiau dirbo su tekstu nei su vaizdu. O galbūt tiksliau sakyti – dirbo su vaizdu, stengdamasi nesugadinti teksto.

Mąstant apie daugelį Vyrypajevo pjesių pastatymų atrodo, jog daugiausia, ką galima su jomis nuveikti teatre, – leisti aktoriams perskaityti tekstą, kad žiūrovas „pagautų“ siužetą ir tame siužete identifikuotų kiekvieno personažo tekstinę raišką. Aktorius, žinoma, prideda tekstui emocinės raiškos, tačiau realiai šiose pjesėse jis reikalingas tik kaip įrankis personažui *perskaityti*. Net negalėčiau sakyti, kad pats personažas yra dramaturginis, kad jis turi tą „kitą“ gyvenimą už teksto. Personažas yra tik tiek, kiek jo yra tekste. Ir tai, viena vertus, išlaisvina aktorių nuo vaidybos, bet kita vertus – įkalina personaže. Nes režisūra čia tampa mėginimu netrukdyti tekstui, o aktorių vaidyba – mėginimu netrukdyti personažui. Kalbu, žinoma, šiek tiek ironiškai, bet, tiesą sakant, skaitydama Vyrypajevo pjeses nematau jų vizualiai, o žiūrėdama spektaklius pagal Vyrypajevo pjeses – matau jas tekstualiai. Ir nesu tikra, ar aš viena žiūrėdama į žmogų matau žodžius, ar tokia ir yra ši dramaturgija. Tačiau prisipažįstu, kad suprantu, kodėl jas norisi statyti: dėl to, ką ir kaip jos pasako. Pažįstamos temos, pažįstami žodžiai, pažįstamas gyvenimas, pilnas tuštybės ir tuštumos. Galbūt pasakojimas apie tokį gyvenimą įmanomas tik per tam tikrą atstumą, kai aktorius kalba apie savo personažą dažniau tardamas „jis“ arba „ji“ nei „aš“. Bet ar pati istorija nuo to nesikeičia?

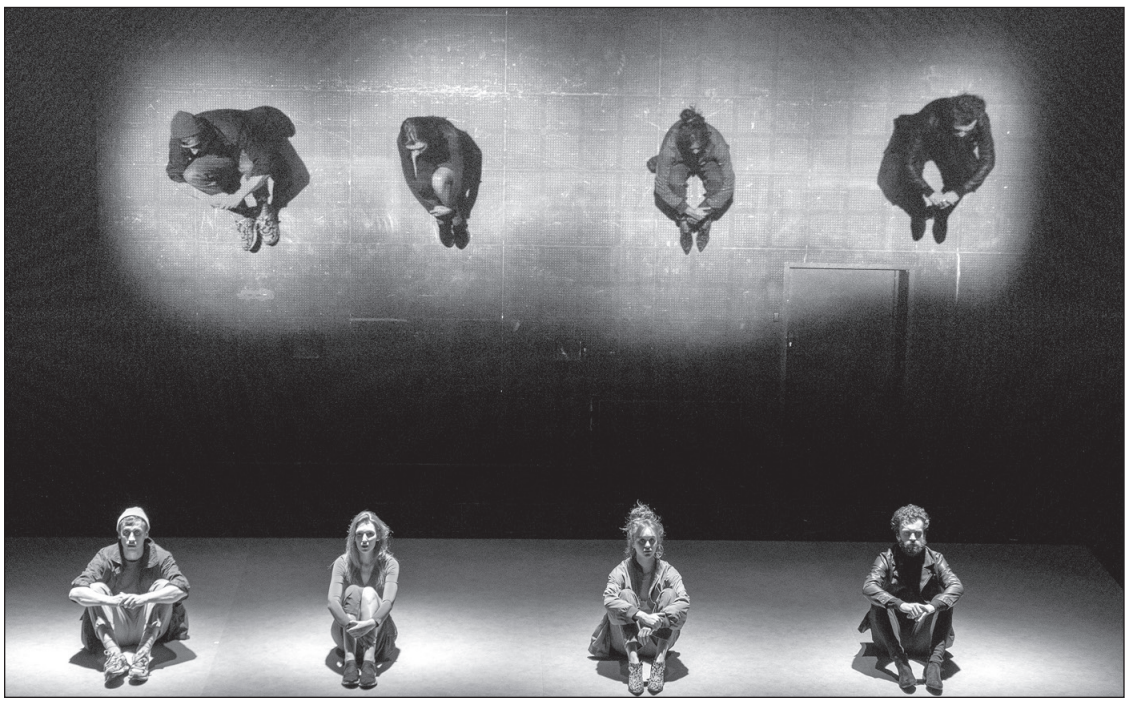

Scena iš spektaklio „Nepakeliamai ilgi apkabinimai“ V. Sodeikos nuotr.

Ieva. 2022 m. lapkričio 15 d., 12:14

Labai taikliai apibūdinai Vyrypajevo dramaturgiją. Kaip ir „Nepakeliamai ilgi apkabinimai“, panirti į tam tikrą būseną leidžia spektaklis „Edžio pabaiga“ (rež. Naubertas Jasinskas, Jaunimo teatras), kurio įspūdžiu norėčiau pasidalinti. Jame taip pat vyrauja pasakojimas apie veikėją, bet paveikiausias vis dėlto vaizdas. Statydamas pirmąjį prancūzų rašytojo Édouardo Louis autobiografiniais motyvais paremtą romaną, Jasinskas renkasi panašų principą kaip ir Antanas Obcarskas spektaklyje pagal trečią autoriaus kūrinį „Kas nužudė mano tėvą“ (Lietuvos nacionalinis dramos teatras, 2021) – apie socialinį bei dvasinį skurdą kalbėti itin estetiškoje aplinkoje ir scenoje nerodyti nė lašo to purvo, kurį patyrė ir apie kurį pasakoja pagrindinis veikėjas. Obcarsko spektaklyje šis stengiasi suprasti savo tėvą, o „Edžio pabaigoje“ tyrinėja pats save. Pastarąjį spektaklį persmelkia kitokiu besijaučiančio žmogaus vienatvė: Prancūzijos kaime homoseksualus Édouardas jautėsi svetimas, kaip ir tapęs rašytoju tarp elegantiškų Paryžiaus intelektualų.

E. Paulausko nuotr.

Jovita Jankelaitytė, Matas Dirginčius ir Matas Sigliukas spektaklyje „Edžio pabaiga“

Spektaklis mane paveikė stilinga, išgryninta estetika ir „rožinės varnos“ melancholija. Gražūs aktoriai, gražūs rožiniai Sandros Straukaitės kostiumai, kuriantys vientisą stilių ir kartu subtiliai atspindintys pagrindinio veikėjo (čia padalinto keliems aktoriams) dalį. Mėlynai apšviesta Sigitos Šimkūnaitės scenografija tapo spalviniu fonu rožiniams kostiumams, ji primena stilizuotą klubų ar šiuolaikinių galerijų poilsio erdvę, kurioje aktoriai pasakodami savo istorijas gali prisėsti, prigulti ar vaikščioti tarsi pakyla. Palubėje pakibęs raumeningas „Atlantas“ – ne tik homoerotinis motyvas, bet ir kultūrinė priešprieša tam, iš kur atkeliavo pagrindinis veikėjas: mama nevedžiojo jo į muziejus, į galerijas, neskaitė knygų. Gintaro Sodeikos muzika sustiprina didmiesčio nakties atmosferą, kurią papildo taurės viskio ir portsigarai.

Šis spektaklis – tarsi trumpametražis teatrinis desertas, leidžiantis pasimėgauti jo estetiniu grožiu, melancholija ir nevulgaria homoerotika. Spektaklio kūrėjai išgalvoja ir į romanu paremtą pasakojimą įterpia scenas tarp Édouardo ir jo leidėjos, sustiprindami jauno rašytojo tapatybės temą: jo vidinę kelionę, kurioje jis atsiskiria nuo savo vaikystės socialinės aplinkos, mokosi priimti savo homoseksualumą ir iš pagrindų perkuria save. Matas Sigliukas vaidina nepriimtiniausią Édouardo dalį – manieringą, švelnią ir tyrą. Matas Dirginčius pabrėžia stipriąją ir kietąją jo asmenybės pusę, Jovita Jankelaitytė – gudriąją ir tą, kuri vaikystėje nesijautė tipiniu berniuku. Įdomiausia, kad aktoriai beveik nevaidina situacijų, bet subtiliai vaidina emocijas ir leidžia jas pajausti žiūrovui.

Rimgailė. 2022 m. lapkričio 18 d., 18:45

Atsakymą į tavo laišką pradedu rašyti teatre, per pertrauką tarp „Versmės“ renginių. Nekalbėsiu apie patį šiuolaikinės dramaturgijos festivalį, tai būtų pernelyg asmeniška, nes pati jame dirbu jau ne vienus metus. Noriu tik pasidalinti mintimi, išsakyta per diskusiją: žiūrovams vienodai įdomūs ir užbaigti spektakliai, ir „nuogi“ dramaturgijos skaitymai. Šia mintimi, regis, vis dar tęsiu savo ankstesnį laišką, tačiau taip pat ir reaguoju į taviškį.

Anksčiau vykdavo visai nemažai tokių „nuogų“ skaitymų, nes nebuvo taip stipriai gėdijamasi neužbaigtumo. Tiesą sakant, kartais atrodo, kad režisieriams rūpi labiau ne perskaityti pačią pjesę ir leisti jos vaizdinį užbaigti žiūrovams savo vaizduotėje, o ją tiek „prirežisuoti“, kad tekstas pasislėptų po dar daugiau sluoksnių. Ar dramaturgas parašė nepastatomą pjesę? Ar tiesiog ji liko taip ir neperskaityta?

Žinoma, teatre tikrai esama atvejų, kai spektaklis praplečia dramaturgiją arba ją apskritai sukuria. Turiu galvoje, kad esama dramaturgijos, kuri neegzistuoja be teatro, nes ji nėra vien žodžiai ir tekstas.

Dažniausiai tai per spektaklio repeticijas kuriami tekstai, tačiau tikrai ne vien tik tai. Esama ir pjesių, kurios yra visiškai gryna teatrinė materija ir kaip atskiras tekstas tiesiog neveikia taip, kaip veikia teatre. Jos *negali* būti perskaitytos tyloje, nes toje tyloje dar nėra „parašytos“. Visi *meta-* ir *inter-* tekstai į šias pjeses patenka kuriant spektaklį. Čia tik dar stipriau pajuntu, kokia atsakomybė teatre visuomet tenka režisūrai: ne tik išgirsti, pamatyti, išsiaiškinti ir suvokti, bet ir sugebėti perduoti. Tai, kas asmeniška, paversti tuo, kas būtų universalu. O kiekvienas žiūrovas vėl pavers tai asmenišku. Nuolatinis kismas, nuolatinis judėjimas, nuolatinis... Ar kas nors gali būti gražiau?

Suprasti skirtingą šokį ir choreografiją

Pokalbis su baleto šokėju Edvinu Jakoniu

Agnė Zėringytė

Edvinas Jakonis prie Lietuvos nacionalinio operos ir baleto teatro (LNOBT) trupės prisijungė vos prieš dvejus metus. Jis baigė Nacionalinę M.K. Čiurlionio menų mokyklą ir Miuncheno baleto akademiją. 2018 m. tapo tarptautinio jaunųjų baleto šokėjų konkurso „Youth America Grand Prix", vykusio Niujorke, laureatu. Kuria vaidmenis tokiuose LNOBT spektakliuose kaip „Bajaderė", „Romeo ir Džuljeta" (choreografas Krzysztofas Pastoras, 2016), „Žizel" (choreografė Lola de Ávila, 2020), „Pachita", „Infra" (choreografas Wayne'as McGregoras, 2022) ir kt. Šiuo metu ruošia vaidmenį balete „Spragtukas".

Savo karjerą pradėjęs kaip dailiojo čiuožimo atstovas, šiuo metu debiutuojate vis naujuose LNOBT spektakliuose. Kuo jus žavėjo čiuožimas ir kuo žavi baletas?

Tiek dailusis čiuožimas, tiek baletas – tai nuosekliai išlavinti ir nupoliruoti judesiai, kurie virsta menine raiška, gracijos ir nepriekaištingo lengvumo iliuzija. Vis dėlto šie du judesio būdai skiriasi vertinimu: galutiniame etape čiuožimas yra matematika ir balai, kuriems retai kada įtaką daro sportininko indėlis į kompozicijos, kaip kūrinio, įprasminimą. Sėkmės bazę sudaro techniniai elementai, ir pergalei dažniausiai užtenka taisyklingos jų sekos formulės.

Balete nepriekaištinga atlikimo technika yra tik kuriamo vaidmens interpretacijos pagrindas. Prieš einant į sceną ilgą laiką vyksta varžybos: salėje, per repeticijas ir atrankas. Tik įgudusi ir brandi asmenybė gali tiksliai žengti libreto tekstu ir ne tik atlikti sudėtingus fizinius judesius, bet ir išlaikyti savo vaidmens esmę bei daryti įtaką publikos patyrimui.

Šokate ne tik klasikiniuose baletuose, bet ir Wayne'o McGregoro vienaveiksmiame spektaklyje „Infra". Kaip jaučiatės šokdamas šiuolaikinį baletą?

Įvairiapusis kūno judėjimo ir skirtingų choreografinių kalbų įvaldymas yra vienas iš mano, kaip atlikėjo ir kūrėjo, tikslų. Labai vertinu atlikėjų universalumą ir gebėjimą taikyti turimus įgūdžius, kuriant vis naujas figūras. „Infroje" jaučiausi kaip žuvis vandenyje. Tokie spektakliai – neabejotinai vieni mano mėgstamiausių momentų scenoje. Niekada nesiekiau savęs priskirti tam tikrai šokėjų kategorijai, mane žavi daugelio skirtingų choreografinių kalbų koloritas ir nekantrauju kuo daugiau jų patirti, suprasti bei įsisavinti.

Šiais metais „Kūrybiniame impulse" debiutavote kaip choreografas – pristatėte miniatiūrą „Fundamentalus adagio". Kaip kilo jos idėja?

Idėja kilo iš muzikos ir jos išprovokuotų asociacijų. Sergejaus Prokofjevo „Pelenėje" pirmą kartą išėjau į baleto sceną. Nostalgija ir noras perfrazuoti bei interpretuoti Lietuvos baletui iki skausmo žinomą muzikinę kompoziciją lėmė choreografinės miniatiūros pavidalą.

Koks jūsų choreografijos kūrimo procesas: pirma ateina idėja ar judesys?

Kai kūriau „Fundamentalų adagio", idėjas ir judesius diktavo muzika. Ji taip pat skatino pasidalinti savo vizija ir per dešimt metų nuo pirmojo „Kūrybinio impulso" brandinta judesio pažinimo patirtimi. Kurti buvau įkvėptas nuo pirmos baleto pamokos ir labai džiaugiuosi gavęs galimybę tai daryti LNOBT scenoje.

Kuo skiriasi šokėjo ir choreografo pozicijos? Kokie joms būdingi sunkumai?

Negaliu palyginti šių pozicijų sunkumų, nes prisiimdamas kiekvieną jų tikiuosi susidurti su tam tikrais joms būdingais išbandymais. Akivaizdu, kad kaip šokėjas esi atsakingas už savo šokio atlikimą, o choreografas kuria organizmą, kuriame kiekvienas šokėjas atlieka savo funkciją. Tokio organizmo kūrimas ir valdymas reikalauja gebėjimo bendrauti, nuosekliai formuluoti mintis ir aiškiai rodyti judesius, o būdamas šokėjas privalai mokėti suprasti ir tinkamai interpretuoti choreografo mintis.

Šokote charakterinius vaidmenis baletuose „Romeo ir Džuljeta" ir „Bajaderė". Kaip atrandate ryšį su įvairiais personažais?

Edvinas Jakonis ir Jade Longley balete „Romeo ir Džuljeta" M. Aleksos nuotr.

Ryšys gimsta natūraliai, iš noro pasinerti į vis skirtingus choreografinius braižus bei personažus. Žinoma, prieš kurdamas veikėjo paveikslą scenoje imu domėtis jo kilme, subtilybėmis, o po to susiformuotą trafaretą pritaikau savo kūnui ir asmenybei. Siekdamas tapti kuo universalesniu šokėju pamažu išmokstu ir tiksliau, per savo prizmę interpretuoti skirtingus, nors ir ne visada artimus, tačiau įdomius personažus.

Šokate ir tokiuose spektakliuose vaikams kaip „Čipolinas" bei „Snieguolė ir septyni nykštukai". Kuo skiriasi pasirodymas suaugusiųjų ir vaikų publikai?

Iš atlikėjo perspektyvos didelio skirtumo nėra, skiriasi tik publikos reakcijos. Iš vaikų jos dažniausiai būna garsesnės ir labiau nuspėjamos.

Kokie spektakliai jums įsimintiniausi? Kokius vaidmenis norėtumėte sukurti?

Praėjusį sezoną teko atlikti gana daug skirtingų solo vaidmenų, jie beveik visi man buvo nauji, todėl įsimintiniausią išskirti būtų sudėtinga. Žinoma, ypač džiaugiuosi atlikęs išsvajotą Auksinio dievaičio vaidmenį „Bajaderėje", neužmirštamas tapo ir spektaklis „Infra". Savo miniatiūros pristatymą „Kūrybiniame impulse" taip pat priskiriu prie įsimintiniausių sezono įvykių. Labai norėčiau atlikti solo vaidmenis ir klasikiniuose, ir šiuolaikiniuose mūsų trupės repertuaro baletuose.

Dėkoju už pokalbį.

Premjeros

„Erinijos": neįvertinus nusikaltimų žmoniškumui, jiems lemta pasikartoti

Gruodžio 14, 15 d. Valstybiniame jaunimo teatre planuojama neeilinė premjera – scenos šviesą išvys spektaklis „Erinijos", kuriamas pagal prancūzų kilmės amerikiečių rašytojo Jonathano Littello romaną „Gero linkinčiosios". Grandiozinės apimties ir aštrias literatų, istorikų, sociologų bei kultūros tyrėjų diskusijas įžiebusį grožinės literatūros kūrinį apie praėjusio šimtmečio didžiausią žmonijos katastrofą Antrajame pasauliniame kare interpretuoja teatre debiutuojantis žinomas šiuolaikinio Europos kino kūrėjas, ukrainiečių režisierius Sergejus Loznica. Spektaklyje vaidina beveik trys dešimtys skirtingų kartų aktorių, pagrindinius vaidmenis kuria Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatas Dainius Gavenonis ir talentingas klaipėdietis aktorius Donatas Želvys. Šiam pastatymui režisierius subūrė solidžią tarptautinę komandą: scenografijos dailininkas – Kirilas Šuvalovas, kostiumų dailininkė – Dorothée Roqueplo, kompozitorius – Algirdas Martinaitis, šviesų dailininkė – Katarzyna Łuszczyk, garsų dizaineris – Vladimiras Golovnitskis.

2006 m. prancūzų kalba išleistas Littello istorinis romanas „Gero linkinčiosios" („Les Bienveillantes") sukrėtė kultūrinį pasaulį. Abejingų nepaliko rašymo apie Antrąjį pasaulinį karą stilius ir specifinis istorijos pasakojimo būdas. Nepaisant milžiniškos apimties (arti 1000 p.), Littello romanas tapo tikru bestseleriu, pelnė jo autoriui prestižinę Gonkūrų premiją, buvo apdovanotas Prancūzijos akademijos didžiuoju prizu, išverstas į anglų, vokiečių, ispanų, italų, portugalų, hebrajų, rusų, lenkų, švedų, norvegų, suomių, ukrainiečių ir daugelį kitų pasaulio kalbų. Pasaulinė kritika pabrėžė Littello romano „absoliutų istorinį tikslumą", o britų „The Times" pavadino jį „didžiu literatūriniu reiškiniu, kurį skaitytojai ir tyrinėtojai analizuos dešimtmečius", ir įtraukė tarp penkių reikšmingiausių meno kūrinių apie Antrąjį pasaulinį karą.

Ruošdamasis rašyti šį romaną, Littellas ne vienus metus praleido Vokietijos, Ukrainos, Rusijos ir Lenkijos archyvuose bei bibliotekose, rėmėsi daugeliu istorinių knygų ir studijų apie Holokaustą, taip pat asmenine karo patirtimi, kurią įgijo dalyvaudamas humanitarinėse misijose Čečėnijoje, Bosnijoje, Afganistane ir Demokratinėje Kongo Respublikoje. „Gero linkinčiosios" – tai bandymas naujai pažvelgti į Holokaustą ir nacistinės Vokietijos nusikaltimus, atsisakant nusistovėjusių stereotipų ir Antrojo pasaulinio karo istoriją pasakojant ne karo nusikaltimų aukų lūpomis, o iš budelio, tiesioginio nusikaltimų dalyvio ir vykdytojo, perspektyvos.

Romane keliami klausimai peržengia grožinės literatūros kūrinio ribas. Kaip šiandien kalbėti apie istorinius įvykius, kuriuose pats nesi dalyvavęs? Kaip išsaugoti ir aktyvinti Holokausto atmintį, kai jo aukų ir liudininkų beveik nebeliko? Kaip meno priemonėmis gilintis į masinio tautų naikinimo, budelių žiaurumo ir nužmoginančių ideologijų atsiradimo priežastis? Pagaliau, kaip biurokratinėmis sisteminėmis priemonėmis buvo sukurta masinio žmonių naikinimo mašina ir kodėl šiais laikais ji vėl atgimsta vienos iš fašizmą nugalėjusių valstybių politiniame ir visuomeniniame gyvenime ir kelia grėsmę Europos tautoms?

Baltarusių kilmės ukrainiečių režisieriaus Sergejaus Loznicos dokumentiniai ir vaidybiniai filmai dalyvavo Kanų, Venecijos, Berlyno kino festivaliuose ir buvo įvertinti garbingais apdovanojimais. Aštriai analizuojantys posovietinės masinės sąmonės ir individo konfrontaciją, įtaigiai ir nešališkai pateikiantys istorinius faktus Loznicos filmai beldžiasi į skirtingų Europos tautų istorinę atmintį, ragina per ją vertinti dabartį, įžvelgti istorinius dėsningumus. Jų analitinis tikslumas ir istorinis nešališkumas kelia debatus ir prieštaringus vertinimus, o šiandieninėje Rusijoje jų sklaida oficialiai draudžiama. Lietuvos žiūrovai turėjo galimybę pamatyti daugelį režisieriaus darbų. Vienas naujausių – apie 1988–1991 m. Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo laikotarpį per dramatiškų įvykių epicentre atsidūrusios asmenybės prizmę pasakojantis filmas „Mr. Landsbergis. Sugriauti blogio imperiją" (2021).

Ieškodamas savo rakto į Littello romaną ir svarstydamas apie jo pastatymo aktualumą, Loznica teigia: „Galiausiai atėjo laikas įsisąmoninti vieną fundamentaliai svarbų klausimą. Supraskime, kad šiuo metu vykstantis karas yra tąsa to paties Antrojo pasaulinio karo, apie kurį mes čia, mūsų regione, nedaug tesvarstėme ir apskritai neperžiūrėjome. Dėl skirtingų priežasčių. Reikalas tas, kad, praėjus Niurnbergo procesui ir pasmerkus totalitarinį Trečiojo reicho režimą, teisiančiųjų gretose, tarp nugalėtojų aljanso šalių buvo ir Tarybų Sąjunga, kuri pati buvo valdoma tokio paties totalitarinio režimo. Dėl politinių priežasčių, Stalino svarbos ir gebėjimų visi su karo pradžia ir sovietų nusikaltimais susiję klausimai peržiūrėti nebuvo. Tai nereiškia, kad jų nebuvo, ir tai nereiškia, kad jie nepasikartos ateityje. Ir tas totalitarinis režimas toliau egzistuoja, jis pasklido po tas teritorijas, kurias jam pavyko užgrobti – įskaitant ir Rytų Europos šalis. Todėl, žinant, kad istorijos egzistavimas nėra momentinis, kad istorijos šaknys siekia giliai ir kai kurie procesai, kurie buvo įšaldyti, būtinai vėl pasireikš, visa tai, kas vyksta šiandien, nė trupučio nestebina."

Jaunimo teatro inf.

Kompromiso paieškos

Paryžiaus rudens festivalio užrašai (I)

Ignas Zalieckas

Kaip ir kasmet, rugsėjį į Paryžių sugrįžo iki pat gruodžio besitęsiantis Rudens festivalis, nutraukęs po vasarą vykusio Avinjono teatro festivalio vyravusį štilį. Deja, pirmieji rudens mėnesiai privertė skendėti blunkančioje liepos reminiscencijoje. Tyliai iškilo seniai nerimą keliantis scenos meno priklausomybės nuo rinkos klausimas. Susidarė įspūdis, kad dalis Rudens festivalyje pristatomų kūrinių maunami ant vieno tematinio ir tikslinio virbo. Vis dėlto nesiekiu apibendrinti ir mechaniškai ko nors atmesti, todėl iškeltą idėją plėtosiu aptardamas kelis šios temos kontekstą atspindinčius pasirodymus, o kitą, pozityvesnę perspektyvą pateiksiu antroje užrašų dalyje gruodį.

Prieš pradėdamas noriu paminėti, kad šiųmečio Paryžiaus rudens festivalio kontekste „rinkos“ sąvoką vartoju ne tik kaip takoskyros žymę tarp kokybiškų ir gerai parduodamų spektaklių. Be to, nesiimu spekuliatyviai teigti, kad visi gerai parduodami spektakliai yra silpni ir atvirkščiai, – tai netiesa. Mano tikslas – pažvelgti į teminio ir formos prisitaikėliškumo perspektyvą šiame festivalyje, kuris dėl savo dydžio ir aprėpties tampa ir platesnių problemų atspindžiu.

Pirmasis scenos meno šventės vakaras prasidėjo dvyliktajame Paryžiaus rajone, netoli Venseno pilies esančiame Nacionaliniame choreografijos centre. Kamerinėje erdvėje parodytas jaunus talentus vienijančio teatro „Adami“ spektaklis „Ritualas nr. 5: Mirtis“ („Rituel 5: La Mort“, rež. Émilie Rousset ir Louise Hémon). Jame keliamas laidojimo ritualo atnaujinimo klausimas. Atsakymo beieškant, išryškėjo dvi pagrindinės konstrukcinės spektaklio linijos – dokumentinė (pranešimo tipo) dramaturgija ir konceptualus bandymas teatrą jungti su kinu. Apie pastarąjį visų pirma privalu pasakyti, kad seniai teko matyti tokį tiesmuką videomedžiagos panaudojimą scenoje, kartu siekiant papildyti prancūziškąją tekstinio teatro tradiciją, kuria prisidengdami spektaklio kūrėjai bando save pateisinti. Aktoriai vienas po kito stojasi į kitą kabančio ekrano pusę ir pristato naują, ekologišką, urbanistinį, šventą ar šventvagišką mirusiojo laidojimo būdą. Ekrane matomi tik jų tiesiogiai transliuojami veidai, o po jais – kojos, kurių judesiai dažnai prieštarauja aktoriaus perteikiamai emocijai, sakomam tekstui ir jo temai bei nuotaikai. Iš pradžių toks vaizdinys atrodo priimtinas, jis kuria priešpriešą tarp ekrano ir tikrovės. Vis dėlto šis įrankis naudojamas per ilgai. Lėto tempo spragų neužpildo ir į pranešėjus reaguojantys kolegos, pasisukę veidu į ekraną prie kiekvienam paskirto mikrofono.

Galbūt šios statiškos idėjos paslaptis – noras analizuoti stambaus plano galią teatro scenoje? Ar noras pašiepti buitinę diskusiją su televizoriaus ekranu? Bet tai neįtikina. Spektaklio sumanymas geriausiu atveju primena pjesės skaitymą ar garsinę instaliaciją. Įdomią dokumentinę medžiagą skandina režisūriškai neišplėtotos dramaturgijos reportažiškumas, o turinys nepasiekia klausytojo dėl prarasto jo dėmesio. Šiuo atveju gaila nugrimzdusio teksto, kurio potencialas tirti ir permąstyti vieną seniausių žmonijos ritualų galėtų atverti naujus žiūros taškus į stiprėjantį individualizmą ir visuomenės modernizacijos ribas bei jų reikalingumą. Deja, kinematografinė spektaklio koncepcija tapo tik dar vienu skambiu triuku, spektaklio programėlėje papildančiu populiarių sąvokų „ekologija“ ir „urbanizmas“ žaismę, taip atiduodant duoklę rinkai.

Festivaliui įsibėgėjus, spalio pabaigoje, apsilankiau Bastilijos operoje rodytame choreografo Jérôme'o Belo spektaklyje „Šokiai vienai aktorei“ („Danses pour une actrice“). Jo programą atliko aktorė Jolente De Keersmaeker. Taip, šiuo atveju „programa“ yra tinkamiausias žodis dėl dviejų priežasčių: pirma, spektaklio pradžioje atlikėja tiesiogine šio žodžio prasme atpasakoja programėlės turinį, tokį pasirinkimą argumentuodama planetos saugojimu. Ji pristato kūrybinę komandą, pagrindines mintis, struktūrą, net įprastai per spektaklį sunaudojamos elektros kiekį. Taip sukeliama nejauki, dviprasmiška situacija, kai ekologinių klausimų reikšmingumas susiduria su ironišku, pašaipiu požiūriu į gamtos tausojimo perfekcionizmą. Iš pradžių tai sudomina, atrodo, kad spektaklis tęs nepatogų laviravimą šios temos kontekste. Vis dėlto ekologiją palikusi nuošalyje, De Keersmaeker ima pristatyti skirtingų šokio stilių kombinacijas. Ji prisipažįsta, kad yra aktorė, o ne profesionali šokėja. Šis žingsnis į nepažįstamą discipliną atveria kūrėjo pažeidžiamumo temą. Deja, ir ši neišplėtota lieka tvyroti scenoje ir paskęsta naujų kombinacijų pristatymo numeriuose.

Marlene Monteiro Freitas šokio spektaklyje „Idiota“ B. Borgers nuotr.

Scena iš spektaklio „Ritualas nr. 5: Mirtis“ Ph. Lebruman nuotr.

Spektaklio pabaigoje gerklėje lieka sprangus žodis, vienintelis tiksliai, bet bergždžiai galintis apibūdinti valandą, praleistą žiūrint šį pristatymą, – „konceptualu“. Tai šiandienos scenos meno rinkos alfa ir omega. Nesiekiu prieštarauti naujoms estetinėms idėjoms ir formų paieškoms – jos būtinos. Bet, mano manymu, vaizdiniai turi ne tik intelektualiai stimuliuoti, bet ir skatinti dvasinį judesį. O jis dažniausiai įmanomas pasirinkus vieną aiškią temą ir kryptį, kad ir kaip banaliai tai skambėtų. Šiuo atveju kūrėjams nepavyko originaliai ir įtikinamai kalbėti apie žmogaus pažeidžiamumą sociumo akivaizdoje, o naujo nuoširdumo scenoje paieška buvo nesėkminga.

Paskutinis darbas, kurį noriu aptarti šiame tekste, yra ekstravagantiškas choreografės ir šokėjos Marlene Monteiro Freitas šokio spektaklis „Idiota“, rodytas parodų rūmų „Palais de la Porte Dorée“ didžiojoje salėje. Šis estetiškas ir preciziškas darbas puikiai atlieka pareigą sukurti skirtingus moters įvaizdžius. Išgrynintais vaizdiniais ir dramaturgija jis išsiskiria iš dviejų jau minėtų pasirodymų.

Freitas uždaryta į stačiakampę, stiklinę, maždaug dviejų kvadratinių metrų ploto dėžę. Jos veiksmai tiesiogiai ir netiesiogiai ribojami „stiklo lubų“ reiškinio. Stiklo dėžėje – mėlynos ir žalios spalvų scenografija, sudaryta iš įvairių kasdienės namų apyvokos objektų. Spektaklyje kuriami vaizdiniai ir groteskiškas jo pavadinimas susiję su seksistinio visuomenės požiūrio į moterį kritika. Freitas šokio spektaklis – tai aštrus teiginys apie moters padėtį visuomenėje. Dėžės dugne esantis smėlis primena, kaip intensyviai dalis visuomenės vis dar mėgina klausimus apie moters padėtį išlaikyti „jūros dugne“, kad jie neiškiltų į paviršių ir nesukeltų audros.

Vis dėlto reikia pripažinti, kad meniškai išradinga vaizdinių samplaika per spektaklį ima kiek nerangiai, per daug intensyviai pintis tarpusavyje, taip tarsi perpildant spektaklio reikšmių taurę. Persistengus sujungti šiek tiek per daug su tema siejamų simbolių bei vaizdinių, buvo sutrikdytas spektaklio audinys. Šiuo keliu vėl grįžtama į minėto konceptualumo rėmus. Tik spektaklio „Idiota“ atveju jį galima apibrėžti kaip per daug tirštą ir pretenzingą. Iš dviejų ekstremumų – per daug abstraktaus, minimalaus Belo ir tirštos Freitas vizijos – galėtų išeiti įdomus kompromisas.

Laimė, šis harmoningas vidurys egzistuoja – jį teko liudyti festivalyje stebint Tiago Rodrigueso, Meg Stuart ir Angélicos Liddell darbus. Šių kūrėjų spektakliai savo konceptualumo šerdyje turėjo ne tik intelektualinę idėją, bet ir jausmą bei dvasią. Per tokius spektaklius rinka paklūsta scenai, o ne atvirkščiai.

Anonsai

Pažintys su garsiais solistais Szymonu Nehringu ir Ferdinandu von Bothmeriu

Lapkričio 26 d. Nacionalinėje filharmonijoje vyksiančiame koncerte „Szymonas Nehringas groja Chopiną, Kauno valstybinis choras dainuoja Brahmsą“ Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras, Kauno valstybinio choro vyrų grupė ir vokiečių tenoras Ferdinandas fon Bothmeris, diriguojami Roberto Šerveniko, atliks retai skambančią Johanneso Brahmso kantatą „Rinaldo“. Kitas koncerto solistas – jaunosios kartos lenkų fortepijono talentas Szymonas Nehringas – skambins melodingąjį Fryderyko Chopino Antrąjį koncertą fortepijonui ir orkestrui.

Szymonas Nehringas yra vienas ryškiausių Lenkijos jaunosios kartos atlikėjų. Jis yra vienintelis lenkų pianistas, pelnęs pirmą premiją tarptautiniame Rubinsteino pianistų konkurse Tel Avive (2017). Jis skambino griežiant tokiems kolektyvams kaip Varšuvos filharmonijos, Lenkijos nacionalinis radijo Katovicuose, Vroclavo filharmonijos NFM, Izraelio, Bambergo, Marselio filharmonijos, Hartfordo, Kalgario ir kt. orkestrai.

Nehringas pasirodė 17-ojo Chopino pianistų konkurso finale, kur pelnė garbės diplomą bei klausytojų prizą. Pianisto debiutinis CD su lenkų kompozitorių kūriniais buvo įvertintas Lenkijos fonografų akademijos „Fryderyko premija“, jį įvertino žurnalai „Crescendo“ ir „Pizzicato“. 2016 m. pasirodė net dvi kompaktinės plokštelės: Chopino fortepijoniniai koncertai su „Sinfonietta Cracovia“ ir dirigentais Jureku Dybału bei Krzysztofu Pendereckiu. Naujausias Nehringo įrašas – Chopino kūriniai, atliekami istoriniu instrumentu – 1858 m. fortepijonu „Erard“. Tai byloja apie pianisto puoselėjamą ypatingą santykį su Chopino muzika, tad Lietuvos publikai verta tikėtis įsimintinos Chopino koncerto interpretacijos.

Antrasis scenos svečias – tai vokiečių tenoras Ferdinandas von Bothmeris, 1999 m. tapęs prestižinio Vienos teatro „Volksoper“ solistu, tačiau ypač garsėjantis vokiškojo *Lied* žanro interpretacijomis. Bothmeris kartu su maestro Roberto Šerveniko diriguojamu Lietuvos nacionaliniu simfoniniu orkestru bei Kauno valstybinio choro vyrų grupe atliks monumentalią Johanneso Brahmso muzikinę partitūrą – kantatą „Rinaldo“. Kantatą Brahmsas pradėjo rašyti 1863 m. norėdamas dalyvauti Ašene vykusiame chorinės muzikos kompozicijos konkurse. Nors tais metais sukūrė beveik visą stambios formos kūrinį, jo pabaigos teko palaukti dar keletą metų. Dainuojamam tekstui kompozitorius pasirinko Johanno Wolfgango von Goethe's 1811 m. parašytą to paties pavadinimo poemą pagal italų Renesanso poeto Torquato Tasso keturioliktąjį epą-giesmę „Išlaisvintoji Jeruzalė“.

Koncertas Nacionalinės filharmonijos Didžiojoje salėje vyks lapkričio 26 d., šeštadienį, 19 val. Išvakarėse, lapkričio 25 d. 18 val., ši programa skambės Kauno valstybinėje filharmonijoje.

LNF inf.

Kelionės laiku į abi puses

Parodų kaleidoskopas

Monika Krikštopaitytė

Šalia kitų, turiu vieną subjektyvų kultūros gyvybingumo matavimo būdą – redaktoriaus skausmu. Jei vyksta daug gero, vertingo ar skubiai aptartino, dėl to, ko neaprėpi, skauda. Man skauda stipriai ir chroniškai. Kiek jau liko tų redakcijų resursų ir kritikų, tiek liko, o Lietuvos menų gyvybingumu galima tik džiaugtis, didžiuotis ir imtis šiokių tokių nusiskausminimo darbų pasiūlant, pavyzdžiui, įvykių apžvalgą.

MO muziejus dar spalį atidarė naują didžiąją parodą **„Susitikimas, kurio nebuvo“** (kuratoriai Charles Esche, Anders Kreuger, Gabrielė Radzevičiūtė), po jos atidarymo likau šiek tiek sutrikusi. Esche ir Kreugeris pristatė demodernizacijos idėją, kylančią iš poreikio atsisakyti nuolatinio ir nesibaigiančio progreso, kuris veda į išeikvojimą, sampratos. Kuratoriai bylojo apie tvarumo poreikį, mąstymo keitimą tolyn nuo vartojimo. Tačiau čia pat muziejaus vadovė Milda Ivanauskienė taria, kad „tokio masto dar nebuvo!“, – o tai gryna progreso retorika (jai antrina ir vartojimo rinkodarą mene taikanti komunikacija, muziejaus savęs pozicionavimas). Ką jau kalbėti apie tai, kad iškart suabejojau šiuo tarsi konkurencijos pirštinę metančiu teiginiu. Taip ir liko neaišku, ko parodoje ieškoti: ar masto, ar užuominų į tvarumo kryptį. Dar ilgai galvojau apie tai, kad atidarymas tobulai iliustravo, jog meno kalba, logika ir tikslai iš esmės skiriasi nuo paslaugų rinkos kaip obuoliai ir apelsinai.

O paroda „Susitikimas, kurio nebuvo“ – gana sėkmingai išeksponuota (architektas Justinas Dūdėnas), beje, pirmą kartą į bendrą visumą produktyviau įtraukiant ir tą amžinai kaip keblumas styrantį ypatingos Danielio Liebeskindo architektūros kalnelį. Tačiau ar tai yra garsių užsienio ir Lietuvos autorių gerų darbų eksponavimo produktas vartotojui, ar vis dėlto ekspozicija ką nors su mumis nuveikia?

Parodos raktinis žodis, be galimybės suklysti atrakinantis visą ekspoziciją, yra konsteliacija. Jį atidarymo kalbose minėjo ir Kreugeris. Psichologų naudojamos konsteliacijos – grupės pratimo-praktikos – eiga maždaug tokia: žmogus pakviečia dalyvius trumpam tapti jo gyvenimo veikėjais (tėvu, motina ir pan.), veikėjai sustatomi ta tvarka ir atstumu, kokį nurodo pagrindinis dalyvis, tada jis išsako nuoskaudas ir tai, ko negalėjo pasakyti, išreikšti, – skausmą ir tuštumą. Erdvinis patyrimas tampa ir įžvalgų, įsisąmoninimo akstinu. Antroji konsteliacijos dalis – žmogus nurodo, kokie veikėjai

Parodos „Susitikimas, kurio nebuvo“ fragmentas R. Šeškaičio nuotr.

(tėvas, motina, mylimasis ir pan.) būtų galėję būti idealiu atveju, t.y. įsivaizduojami, ką jie būtų pasakę, padarę. Dalyviai įsikūnija į sufantazuotus asmenis ir drauge sukuria netikrą atsiminimą, kuris emociškai išgyvenamas kaip tikras. Žmonėms, patyrusiems didelių traumų ir neturintiems gerų vaikystės patirčių, toks atkūrimas / perkūrimas gali padėti įgyti jausmą, kurį galėtų atpažinti kaip gerąjį, atsiremti į jį.

MO parodoje kaip tik ir vyksta kuo tikriausia konsteliacija. Čia veikia jausminiai sprendimai, ne moksliniai. Eksponuojami kūriniai, kurie buvo sukurti Lietuvoje ir Vakarų scenoje (iš Van Abbe's muziejaus, įsikūrusio Eindhovene, Nyderlanduose) 1955–2000 metais, t.y. grįžtama pusę amžiaus atgal, galima sakyti, lyg ir vaikystę. Sustatomi veikėjai: pavyzdžiui, šalia Morriso Louiso abstrakčios 7-ojo dešimtmečio drobės kaip kontrastas pateikiamas klaikus Augustino Savicko socrealizmas. Norint galima būtų rasti ir bjaurų ideologinį kūrinį iš Vakarų bei gerą kūrinį iš čia. Tai pasirinkimo klausimas. Galima sakyti, kad pirmoje dalyje šabloniškai skleidžiama pirmoji konsteliacijos dalis – traumuoti, neišsivystę, prie ideologijos prisitaikę mes ir kūrybiškumu, grynumu žėrintys Vakarai.

Tolimesnėse pereinamose salėse reikalai kur kas pagerėja. Čia jau

Parodos „1 000 000 žingsnių: Gintaro kelias nuo Romos iki Baltijos“ fragmentas S. Samsono nuotr.

Parodos „Jeruzalė. Šeši dešimtmečiai sode: Vladas ir Marija“ fragmentas Organizatorių nuotr.

verta matyti antrąjį konsteliacijos etapą, kai kuriama situacija, galėjusi būti idealiu atveju. Štai kaip šalia Gerardo Richterio fantastiškai ir šiuolaikiškai atrodo Marijos Švažienės gobelenai, o jau Liucijos Šulgaitės keraminiai „Kalnai“ (1980) – tikras atradimas! Marlene Dumas ir Lino Leono Katino drobės šalia – kaip vieno autoriaus. Lili Janina Paškauskaitė greta naujų kaimynų irgi kaip nauja. Gintauto Trimako ir kitų serijiškumai. Kazė Zimblytė subtilių abstrakcijų gelme nustelbia net Yveso Kleino magišką, nenufotografuojamą mėlyną. Visu grožiu išeksponuoti Rimtauto Gibavičiaus 7-ojo dešimtmečio „Pilnaties langai“. Šios trijulės derinys – man apskritai katarsinė parodos dalis. Puiki, daug rakursų sukurianti parodos architektūra leidžia pamatyti daugiau nei porą kūrinių sugretinimų ir kontekstą žinantis žiūrovas gali kurti savo įspūdžių kūrimo žaidimus. Mažiau patyręs žiūrovas tiesiog galės įžvelgti panašumus tarp mūsų ir pasaulio autorių, net neįtardamas, koks neįmanomas atrodė toks buvimas greta, kai buvome okupuoti.

Paskutinėje parodos dalyje, deja, konsteliacijos praktikos ir sąskambio pojūtis išsisklaido, vaizdas tampa pernelyg įvairus, sunku įspėti kuratorių gestus, didžioji tapyba „suvalgo“ nuotraukas – logiką lengviau suprasti iš teorinės pusės, o nebe iš vizualinių potyrių kaip ankstesnėse salėse. Parodoje ryški vizualumo jėga ir plastiškumas (kai supranti, kad gali konstruoti ką tik nori, ideologai, beje, tai irgi supranta) yra šiomis dienomis aktualūs meno aspektai, šiuokart pritaikyti kolektyvinei terapijai gydantis nuo komplekso, kad užsienyje buvo viskas geriau. Žvelgiant į įvairių didelių programų sandarą, regis, toks gydymas dar ilgai bus aktualus, nors Lietuvos menininkai mėgaujasi dėmesiu pasaulyje, namo vežasi Venecijos liūtą.

Beveik du tūkstančius metų į praeitį mus nukelia Istorijų namuose atidaryta tarptautinė paroda **„1 000 000 žingsnių: Gintaro kelias nuo Romos iki Baltijos“** (parodos kuratorės ir tekstų autorės Rūta Kačkutė, Sigita Bagužaitė-Talačkienė drauge su parodos architekte Ieva Cicėnaitė). Daugiau nei trejus metus rengta paroda pasitelkiant tikrai pačius geriausius savo sričių specialistus leidžia formuluoti, kuo skiriasi pataikavimas žiūrovui nuo dėmesingumo publikai. Išleistas puikus dvikalbis parodos leidinys, apipavidalintas dizainerės Gailės Pranckūnaitės, su jos autoriniu, specialiai kurtu šriftu yra patrauklus, aiškus, pagarbus ir dviejų gintaro bei istorijos aistruolių žodžiais pasakoja, vaizdais rodo, kaip gintaras keliavo nuo aisčių iki romėnų, kam buvo naudojamas, kokios bendruomenės keitėsi gėrybėmis, kokia tuo metu buvo medicina, laidojimas, šeimos samprata, kokie mitai įtraukia gintarą, kokie stiliai įsirėžė šioje medžiagoje.

Eksponatai – ir iš kolegų, populiariojo Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus Palangos gintaro muziejaus (ir dar keturių kitų), ir iš devynių Europos šalių muziejų. Labai sąmoninga orientacija į mokyklų auditoriją bei programą – siekiant nauju, tiesą sakant, kvapą gniaužiančiu lygiu kalbėti apie senosios Europos mainus, visų laikų žmogiškąjį norą turėti tai, ko čia nėra, – išgrynina kalbėjimo pobūdį. Bet su auditorija kalbama ne vaikiškai, net nelieka skirties tarp moksleivio ir suaugusiojo, nes pateikiama šiuolaikinė tarsi ir žinomų faktų interpretacija, surinkti eksponatai dėliojasi į vizualinį pasakojimą. Esama inscenizacijos elementų, pavyzdžiui, vienoje iš salių butaforinėmis kolonomis, baseinėliu ir fototapetais kuriamas senovės Romos aplinkos efektas. Jei tai būtų kavinės dekoracijos, būtų galima bodėtis, tačiau muziejus visų pirma yra vaizduotės erdvė, kurioje, kaip ir žaidime, lazda lengvai gali tapti skrajojančiu žirgu.

Eksponavimui skirta tikrai daug dėmesio: palaidojimai išdėstomi ant grindų, (kaip konsteliacijoje)

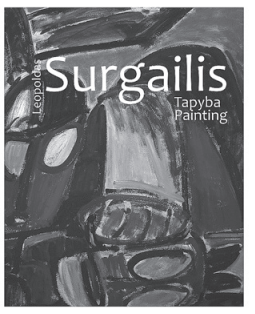

Albumo „Leopoldas Surgailis. Tapyba/ Painting“ viršelis

įvertinant erdvinį mąstymą, atkuriamas žaislinio dydžio visas gyvenamasis kvartalas, luotą supa jūra, smėlyje gali kapstytis mažyliai, mitologija įvaizdinama pikselių pavidalu, balsus įgauna lėlės ir šešėliai. Vis dėlto labiausiai jaudina tūkstančių metų senumo eksponatai, kurie savo vizualumu į mus prabyla, jaudina, leidžia įsivaizduoti ir keliauti laiku. Labai gerai, kad nėra eksponatų pertekliaus, kuris net smalsiausią žiūrovą perdegina, kaip dažnai nutinka kokiame archeologijos muziejuje, jaučiančiame pareigą būti iš dalies atviru geriausių eksponatų archyvu. Rasta tinkama pusiausvyra.

Nukelta į 9 psl.

Paroda, skirta 100-mečiui?

„Prieš... ir po 100 metų“ Nacionaliniame M.K. Čiurlionio muziejuje

Austėja Raščiūtė

Rasti parodą nėra lengva. Jei tarp salių nepamatysite laiptų, galite ir praeiti nieko net neįtarę. O jei vis dėlto užlipsite, jus pasitiks Justino Vienožinskio portretas, kviečiantis apsilankyti. Iš pirmo žvilgsnio gal ir sunku suprasi, kad prieš akis – paroda, skirta Kauno mokyklos 100-mečiui.

Kadangi šiais metais Kauno meno mokykla mini 100-ąsias įkūrimo metines, joms pažymėti Nacionaliniame M.K. Čiurlionio muziejuje buvo atidaryta kelionę skirtingais mokyklos etapais žadėjusi paroda „Prieš... ir po 100 metų“. Pasak kuratorės Aušros Barzdukaitės-Vaitkūnienės, ekspozicija sudaryta iš muziejaus rinkiniuose esančių Kauno meno mokykloje dirbusių pedagogų kūrinių bei dabar dirbančių menininkų, kurie kartu dėsto Vilniaus dailės akademijos Kauno fakultete, darbų. Prieš penkerius metus kuratorė surengė parodą „Be 5 min. 100“, skirtą Kauno meno mokyklos 95 metų jubiliejui. Tokią pačią mintį ji toliau tęsė šios parodos koncepcijoje, įtraukdama senosios kartos menininkus bei šių laikų autorius. Parodos rengėjai norėjo sukurti pasakojimą, kurį vis dar galime tęsti. Lankytojai skatinami domėtis ne tik praeityje kūrusiais dailininkais, bet ir jau XX a. pabaigoje – XXI a. pradžioje tą pačią mokymo įstaigą baigusiais mokiniais.

Panaršę po parodą pastebėtume, kad trūksta Kauno kolegijos Menų akademiją (Kauno meno mokyklos tradicijų tęsėja) baigusių menininkų darbų, kad plačiajai auditorijai žinomi dailininkai buvo pamiršti. Dėl šitokio pasirinkimo gali likti nuoskaudų tiems, kurie mokėsi akademijoje ir dėl neaiškių priežasčių buvo palikti už durų. Tada gal ir nekeista, kad atgarsių apie mokyklos 100-mečiui skirtą parodą beveik nėra, galima rasti tik trumpų anonsų su dalykine informacija – kokie menininkai, kokie darbai, kas minima.

Kuratorė ekspozicijoje išryškino savo kūrybą. Tapytoja Barzdukaitė-Vaitkūnienė, 1986 m. baigusi Valstybinį dailės institutą (dabar Vilniaus dailės akademija), šioje parodoje pristato geltonos spalvos studijas, remdamasi Antano Samuolio paveiksluose dažnai išryškėjančia geltona spalva, kurias ji tapė nuo 2013 iki 2022 metų. Samuolis tokį koloritą perėmė dar mokydamasis mokykloje ir vartydamas iš Prancūzijos atvežtus žurnalus, reprodukcijas, kuriose matė Vincento van Gogho kūrinius. Jeigu lygintume Samuolio paveikslus, kuriuose vyrauja geltona spalva, ir Barzdukaitės-Vaitkūnienės, galėtume įžvelgti tikrą įkvėpimą. Bet skiriasi šių autorių motyvai. Tik vienas tapytojos paveikslas yra beveik toks pat kaip Samuolio pagal motyvą – „Natiurmortas su mediniu arkliuku“ (1933–1934). Naujesnėje kompozicijoje – ir arkliukas, ir geltonas audeklas antrame plane bei gėlė. Tik Samuolio darbas realistiškesnis, turintis daugiau detalių negu Barzdukaitės-Vaitkūnienės. Atrodo, kad ji labiau norėjo atskleisti geltoną spalvą, – ši užima net pusę drobės.

Kituose menininkės darbuose irgi išryškėja noras sekti ir atskleisti geltoną spalvą, tačiau tiksliai neatkartojant kitų Samuolio paveikslų.

Ekspozicijos fragmentas

J. Mocevičiūtės nuotr.

Keturiuose iš septynių paveikslų vaizduojami ryškiai geltonos, kitur net nublukusios, spalvos audeklai, pakabinti ant virvės, kabliuko arba pakabos, kad atrodytų kaip kaliausės apdaras. Kai kurie paveikslai akiai malonūs, tačiau juose vyraujantis tamsiai rudas lyg purvas fonas ilgesnį žvilgsnį atbaido. Bendra paveikslų kompozicija sudėliota taip, kad tie paveikslai, kurių fonas tamsus, – centre, o švelnesni – šonuose. Taip išsklaidyti švelnesnių spalvų kūriniai lieka užgožti „tamsiųjų“. Galiausiai – kūriniai, suburti taip glaudžiai kaip silkės skardinėje, susilieja į vieną bendrą abstrakčią studiją. Apima jausmas, kad menininkė taip ir liko menininke – ne kuratore – ir mažiau rūpinosi tuo, kaip atrodys jos kūriniai su kitais. Palankiausioje vietoje išeksponavo savo kūrinius. Visa tai neleidžia mėgautis bendra parodos koncepcija ir Barzdukaitės-Vaitkūnienės darbais, o ryškina trūkumus ir drobių niūrumą.

Apskritai parodos pasakojime trūksta autorių, kurie buvo priversti kurti sovietinės okupacijos laikotarpiu – nuo 1950 iki 1990 metų. Atrodo, kad tuo laiku nieko nevyko ir niekas nepaliko jokio pėdsako. Nors meno mokykla Kaune buvo plataus spektro – ugdė ne tik tapybos studentus, bet ir grafikos, keramikos, iš to laikotarpio beveik nėra eksponatų. Atrodo, kad pirmenybė teikta tapybai ir skulptūrai, o visi kiti neverti dėmesio (?).

Ko gero, todėl ir nėra atgarsio, nes parodoje 40-ies metų istorija dingusi be žinios. Tuomet istorija tampa neišsami: žinodami tik pradžią ir pabaigą, neįsivaizduosime viso siužeto, tad ir neaišku, kuo ir kodėl galime pasidžiaugti. Kadangi nepristatytos kitos taikomojo meno rūšys, labai selektyviai atrinkti autoriai vėlgi rodo, kad ši istorija skylėta. Kuo toliau, tuo daugiau kyla abejonių, ar šiai parodai apskritai tinka toks ambicingas pavadinimas.

Paroda veikia iki 2023 m. sausio 29 d.

Atkelta iš 8 psl.

Be parodos vizualinio pristatymo visuomenei, kuris primena vaistų nuo kosulio reklamą, sukritikuoti daugiau neturiu ko. Ar pasakojimas atlaiko istorikų klausimus ir abejones, tegalime sužinoti iš jų pačių. O aš šiai unikaliai, standartus iškeliančiai parodai linkiu kuo daugiau lankytojų.

Dar kitokios laiko perspektyvos atsiveria aptariant tris mažesnius įvykius. Galime stebėti, kaip Vlado Vildžiūno galerijos (Lobio g. 6 A, Vilnius) parodoje **„Jeruzalė. Šeši dešimtmečiai sode: Vladas ir Marija“** (veikia iki gruodžio 21 d.) pristatoma kūryba tampa idiliška praėjusio laiko legenda. Ekspozicija net turi autentišką 9–10-ojo dešimtmečių eksponavimo dvasią: alsuoja modernizmo laisve (ir per paprastumą) bei ambicija (būti sau pasauliu). Tarsi jau iškart muziejiška laiko kapsulė susumuoja kūrybingiausią dviejų kūrėjų – Vlado Vildžiūno bei Marijos Ladigaitės-Vildžiūnienės – ir kūrėjų bendruomenės aktyvių narių veiklą.

Vlado Urbanavičiaus paroda „Plieno junginiai“

M.K. nuotr.

Vis dar pralenkęs laiką atrodo Vladas Urbanavičius su paroda **„Plieno junginiai“** (veikia iki lapkričio 24 d. galerijoje (AV17), Totorių g. 5, Vilnius), nes čia jungiasi ir architektonika, ir pasakojimas, ir realiai įgyvendinamos tvarumo idėjos, ir keri rūdžių tapybiškumas. Visa tai – ką kiti dar tik paraiškose planuoja jungti, tirti ir nustatyti.

O trečias santykis su laiku išryškėjo **albumo „Leopoldas Surgailis. Tapyba/Painting“** ypač jaukiame ir turiningame pristatyme (Nacionalinėje dailės galerijoje spalio 28 d., išleido Vilniaus dailės akademijos leidykla), kur knygos autorė, ryški dailėtyrininkė Laima Laučkaitė parodė naują jau nebegyvenančio autoriaus aktualumą, Leopoldo Surgailio susidomėjimą būtent karingaisiais šventaisiais (šv. Jurgis, arkangelas Mykolas), teisėtu pykčiu užsimojančiais kovai su drakonais ir velniais, gniaužiančiais peilį, smogiančiais ietimi. Taip pat analizuotas serijiškumas (vis piešė, kartojo, tobulino), kuriame glūdinti paradoksali užduotis: tuo pat metu ir siekti tobulos, gerai suveržtos kompozicijos, ir išreikšti gaivališką ekspresiją. Ar šie paradoksai – teisingo pykčio, išlaisvinančios nuožmios kovos ir nevaržomos kompozicijos – nėra atpažįstami mūsų šiandienos emociniame spektre žvelgiant į karo vaizdus ir savo viduje ieškant pusiausvyros žmogiškumo kategorijoms?

Pristatant naują, nepaprastai įdomų ir daug darbo pareikalavusį (kūrinių archyvas daugeliu atveju nedatuotas) leidinį kalbėjo jo dailininkas Andrius Surgailis, dailėtyrininkai Erika Grigoravičienė ir Viktoras Liutkus, prisiminimais apie mokytoją dalinosi tapytojas Arvydas Šaltenis.

Į pristatymą keliavau ir dėl leidinio autorės, ir dėl to, kad Surgailis, mano supratimu, yra vienas stipriausių, įtaigiausių savo laikotarpio kūrėjų, o išėjau dar labiau tuo įsitikinusi. Ši kelionė laiku buvo viltinga, ir dar naujai atskleidė, kad išmintis yra belaikė. O kultūroje svarbiausia ne tik drąsa, bet ir ištvermė.

Parodų apžvalgų ciklą finansuoja Vilniaus miesto savivaldybė

Kada žmogus tampa sekvoja

Kęstučio Grigaliūno kūrybos albumas „Dramblys gabaliukais“ (Dailininkų sąjungos galerija, 2021)

Monika Valatkaitė

Dideliems dalykams sunku būti nematomiems. Einant didmiesčio gatve būtų keista nepastebėti dangoraižio ar atvažiuojant į mažą miestą – bažnyčios, o paplūdimyje nusisukti nuo jūros ar juolab vandenyno ir apsimesti, kad horizonte nieko nėra. Todėl sunku pasislėpti ir šių metų pradžioje dienos šviesą išvydusiam, tiesiogine ir perkeltine to žodžio prasme gigantiškam leidiniui – „Dramblys gabaliukais“, kuriame smulkmeniškai apžvelgiama ilgametė menininko Kęstučio Grigaliūno kūryba ir pateikiamas gausiai iliustruotas autoriaus darbų archyvas.

Knygos sunku nepastebėti vien vizualiai. Tai – daugiau nei du kilogramus sveriantis ir dėl formato (245 x 305 mm) standartų kaip didelis vertintinas leidinys, kurio turinys masteliu nenusileidžia fiziniam pavidalui. Jame susiduria du galiūnai. Knygos autorė dailėtyrininkė, Tarptautinės dailės kritikos asociacijos (AICA) narė dr. Erika Grigoravičienė 22 skyriuose, suskaidytuose pagal skirtingas meninės raiškos formas, kaip pavadinimas ir suponuoja, gabaliukais apžvelgia jau keturis dešimtmečius trunkančią ir vis dar aktyvią, pasiekimų požiūriu tikrai dramblio metaforai prilygstančios asmenybės – daugiaplanio, vieno ryškiausių XX a. pabaigos–XXI a. pradžios Lietuvos meno lauko dalyvių, save realizavusio, kaip knygos pratarmėje primenama menotyrininkės Kotrynos Džilavjan, beveik visose dailės rūšyse, Nacionalinės premijos laureato Kęstučio Grigaliūno kūrybą.

Iš pirmo žvilgsnio Grigoravičienė knygos tekstą pateikia kaip ganėtinai laisvos formos, lygių kolegų dialogą. Bet atidžiau skaitant išryškėja, kad autorė atliko titanišką darbą, susistemindama milžinišką informacijos apie Grigaliūną kiekį, kurį santykinai glaudžiai sutalpino vienoje knygoje. Į jųdviejų pokalbį Grigoravičienė įpynė skirtingais laikotarpiais, nuo 1984 iki 2020 m., Grigaliūno projektus apžvelgiančių tekstų ir interviu kultūrinėje periodikoje, žiniasklaidoje ar akademinėse publikacijose citatas, rašytas gausaus būrio įvairių kartų (tiek ikoninių, tiek atitinkamu metu dar jaunosios kartos) menotyrininkų – Alfonso Andriuškevičiaus, Laimos Kreivytės, Agnės Narušytės, Monikos Krikštopaitytės, Neringos Černiauskaitės, Inesos Pavlovskaitės, Jurgitos Ludavičienės, Vido Poškaus, Aistės Kisarauskaitės, Skaidros Trilupaitytės, Ramintos Jurėnaitės, Virginijos Januškevičiūtės, Ritos Mikučionytės, Natalijos Arlauskaitės ir kitų. Taip knygos autorė skaitytojui sukuria fiktyvų kultūros tyrėjų polilogą, kurį realiai susieja daugybe rakursų nagrinėta vieno menininko kūryba. Taip konstruodama tekstą Grigoravičienė parodo ir tai, kaip skirtingos kartos interpretuoja Grigaliūno kūrybą, ir tai, kaip apskritai plačiai bei nuosekliai, net nepailstamai kerojasi ir nuolat išlieka aktualūs, nes domina tyrėjus ir žiūrovus, menininko projektai.

Visa tai neginčijamai dar kartą konstatuoja žinomą menininko svarbą Lietuvos menui nuo pat autoriaus kūrybos pradžios iki dabarties. Dėl tuo pačiu laiko diapazono ir rašytojų kiekybės atžvilgiu cituojamų tekstų aprėpties, gausybės įvertinimų, kurie surašyti knygos pabaigoje, ir galiausiai menininko spėtų sukurti darbų apimties skaitant knygą Grigaliūnas man pamažu transformuojasi į sekvoją, nes dėl savo veiklų ir paliestų asmenybių atrodo spėjęs nugyventi keliolika gyvenimų.

Knygoje kalbindama menininką, Grigoravičienė pildo skrupulingai ištyrinėtų šaltinių spektre likusias tuščias ir asmeniškesnes nišas, o skaitytojui pateikia moderuotą pokalbį su smulkiomis detalėmis ir memuarų užuominomis, kuriomis perlipama per plokščią galėjusį būti kūrybos aptarimą. Kitaip tariant, dialoge atsiskleidžia ryšiai, kuriuos Grigaliūnas buvo užmezgęs su mokytojais, kolegomis, bei tų ryšių įtaka kūrybiniam bendradarbiavimui ar menininko raiškos raidai. Pavyzdžiui, prisimenama, kad Grigaliūnas kaip kūrėjas formavosi sovietinio režimo Lietuvoje, kur to meto Vakarų meno naujienos buvo anapus geležinės uždangos, tačiau pas mokytojus kone stebuklingai pavykdavo rasti per sieną prasprūdusių meno leidinių, kurie, kaip knygoje prisipažįsta Grigaliūnas, darė didelę įtaką. Arba pasakojamos istorijos apie bendradarbiavimą su kitų sričių kūrėjais, pavyzdžiui, prozininku ir dramaturgu Herkumi Kunčiumi, pagal kurio radijo pjesę Grigaliūnas sukūrė paveikslų seriją „Tikra istorija apie Joseph Beuys“.

Tokiais fragmentais Grigoravičienė meistriškai formuoja „paveikslą“, kokioje aplinkoje sukosi Grigaliūnas. Apskritai per vieno menininko asmenybę, palietusią daugybę skirtingų šiuolaikinio meno subscenų (fotografijos, grafikos, tapybos ir t.t.), Grigoravičienė pokalbyje ištraukia platesnę informaciją apie tam tikru metu, apie kurį kalbasi pašnekovai, Vilniaus meno bendruomenėje vykusius pokyčius. Pavyzdžiui, atskleidžiama, kaip transformavosi ar kūrėsi Vilniaus grafikų bendruomenės centras.

Leidinyje Grigoravičienė neapsiriboja vien Lietuvos kontekstu ir suseka daugybę pėdsakų Grigaliūno kūryboje, kurie atskleidžia, kaip menininkas mezgė tiek savaip realius, tiek fiktyvius dialogus su įvairiomis meno ikonomis – Josephu Beuysu, Davidu Hockney, Andy Warholu, Jurgiu Mačiūnu bei kitais, greta kurių didžiojoje meno istorijoje, atrodo, turėtų atsirasti vietos ir jam pačiam.

Svarbu paminėti, kad leidinio dizainą sukūrė vien 2021 m. trimis Knygos meno konkurso, kurį organizuoja Kultūros ministerija, bendradarbiaudama su Lietuvos dailininkų sąjunga ir Vilniaus dailės akademija, premijomis apdovanotas dizaineris (ir menininkas) Gytis Skudžinskas. Knygos viršeliui dailininkas parinko minimaliai apipavidalintą atvirų kraštų kartoną, kuris be perteklinio iliustratyvumo, vien medžiagiškumu asociatyviai referuoja į dirbtuvių aplinką, kūrinių materialumą. Kartu sprendimas neapsaugoti kietų ir tvirtų knygos briaunų apdengimu, nors dėl to jos lengviau pažeidžiamos nusidėvėjimo, man susisiejo su sudėtingais, bet būtent jautriais ir tuo pat metu slegiančiais, kaip pats knygos svoris, Grigaliūno projektais, pavyzdžiui, „Apie meilę“ ar „Mirties dienoraščiais“, sudarytais iš Vilniuje genocidui ir represijoms pasmerktų žmonių protokolinių portretų ar paprastų asmens fotografinių atvaizdų bei kitų identifikavimo dokumentų.

Atvertus kartoninį viršelį pasitinka pirmajam įspūdžiui kontrastingas stilius. Daugybėje arktinio baltumo puslapių Skudžinskas tuščiame fone sukomponavo nuo triukšmo ir nereikalingų detalių išsvarintas Grigaliūno darbų reprodukcijas, kurių knygoje pateikiama apie pustrečio šimto. Vaizdus atskirdamas nuo teksto, jį dizaineris sudėliojo tarp plačių paraščių, suteikiančių skaitytojo akiai erdvės atsikvėpti. Toks sterilus dizainas asocijuojasi su šaltu ir aštriu tikslumu, kuris bene simboliškai atliepia kone chirurginį Grigoravičienės kruopštumą ir atidą knygoje apžvelgiant Grigaliūno kūrybą. Kontrastingas tarp viršelio ir vidinių puslapių leidinio dizainas siejasi ir su paties menininko dualumu: be minėtų sunkių temų projektų, Grigaliūnas puikiai atpažįstamas dėl itin žaismingų, spalvotų, ironiškų kūrinių.

Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad šis leidinys nišinis (300 egzempliorių tiražo), svarbus pirmiausia kultūros tyrėjams. Bet atidžiau pažintas, regis, turi potencialo tapti kolekcine knyga intelektualios ir menu besidominčios visuomenės lentynose bei įsisąmonintas likti mintyse.

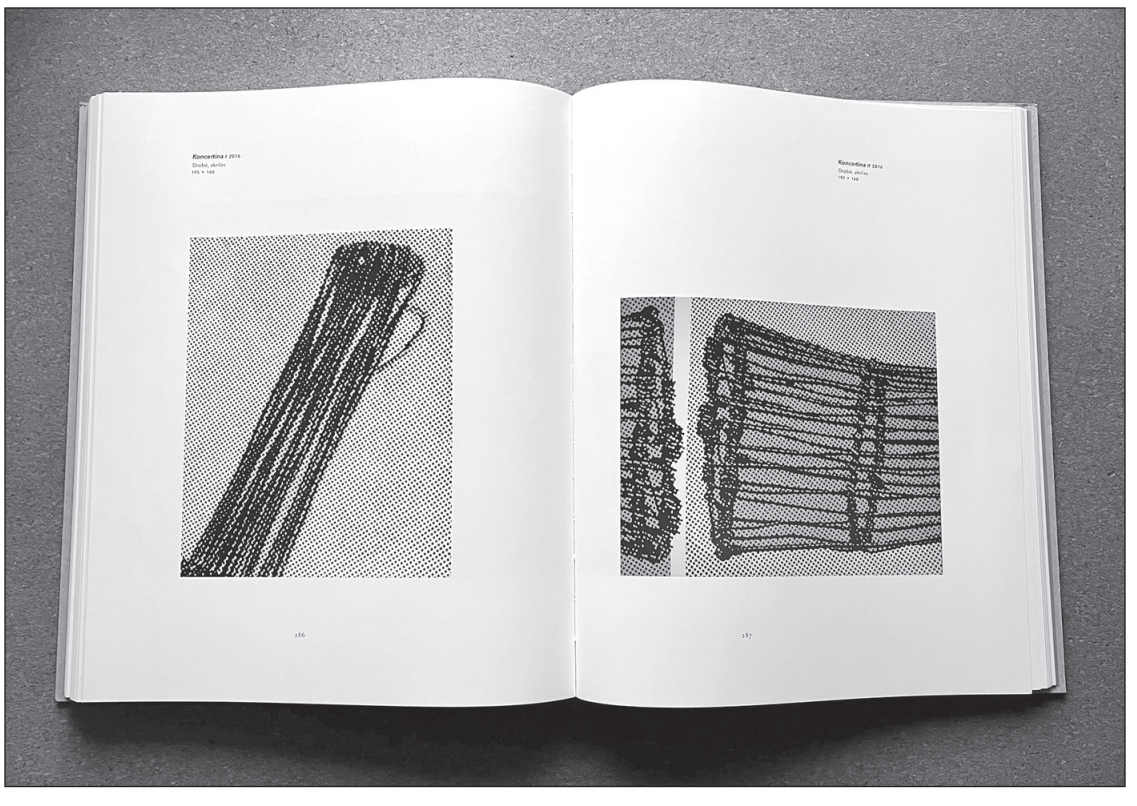

Juslių pasaulyje

Lietuviškos „Scanoramos“ premjeros

Elena Jasiūnaitė

„Antanas Sutkus: scenos iš fotografo gyvenimo“

Šių metų „Scanoramos“ lietuviškoje programoje pristatyti du ilgametražiai dokumentiniai filmai – **„Antanas Sutkus: scenos iš fotografo gyvenimo“** (rež. Vytautas V. Landsbergis, Lietuva, 2022) ir **„Dažnių žvejyba“** (rež. Vytautas Tinteris, Lietuva, 2022). Tai dviejų menininkų portretai. Kaip ir patys režisieriai, jų filmų herojai priklauso skirtingoms kartoms ir yra pasirinkę skirtingas kūrybos sritis. Tačiau juos vienija tai, kad abu supantį pasaulį suvokia per jusles: vienas akimis stebi pasaulį ir „sustabdo“ kitų nespėtas pamatyti akimirkas, kitas aplinkos nebegali atsieti nuo ją įprasminančio garso. Ir abu noriai tuo dalinasi su kitais.

Veikiausiai nebūtų klaida Antaną Sutkų pavadinti vienu žymiausių Lietuvos fotografų – bent kelias jo nuotraukas yra matę net ir tie, kurie nežino menininko pavardės. Savo filme režisierius Vytautas V. Landsbergis stebi šio fotografo dabartį. Nėra archyvinių kadrų, tik senos Sutkaus nuotraukos. Net ir minties ekskursų į praeitį čia mažai. Gal net per mažai, jei galvosime ne apie iliustratyvią fotografo biografiją, bet apie jo kūrybą ir jos kontekstus. Skurdžiai užsimenama apie santykius su Maskva ir fotografo derybas su sąžine ar apie vienas žymiausių nuotraukų (pvz., aklą pionierių), kurioms daugeliui metų buvo lemta nugulti kažkur stalčių gilumoje.

Filme matomas fotografo kūnas dabar jau paženklintas senatvės ir negalios, siela – sielvarto dėl praeities ir patirtų netekčių. Toji apsunkinta menininko būtis, pats natūralus kūniškumas, kurio ir savo fotografijoje nevengė Sutkus, žinoma, svarbūs, ir filme jie turi savo vietą. Atsvara jiems tampa gerokai šviesesni kadrai, kuriuose – Sutkaus kasdienybė mylinčios žmonos Rimos ir augintinių apsuptyje, susitikimai su senais draugais ar kelionė per Nidos kopas kartu su fotografijos subtilybių besimokančiais paaugliais. Scenos su pastaraisiais filme atrodo vienos svarbiausių jau vien dėl to, kad per jas atskleidžiama dar nematyta Sutkaus asmenybės pusė. Stebint nuoširdų Sutkaus bendravimą su moksleiviais nesunku suprasti, kodėl jie fotografui simpatizuoja, – ne vien dėl jo pasiekimų profesinėje srityje (kaip neišvengiamai nutinka su leidyklų atstovu, renkančiu nuotraukas dar vienam fotografijų albumui). Sutkus tampa tikru mokytoju – pagiriančiu, nekritikuojančiu – ir noriai leidžiasi į naujų kadrų paieškas, pabūdamas smalsiai pro objektyvą žvelgiančių moksleivių modeliu.

Pats Sutkus, žinoma, nestokoja charizmos, kuri pavergia. Nuotraukos – puikios, dinamiškos, tarsi greit pavirstų judančiu vaizdu, ir slepiančios ne vieną istoriją. Lengva pasiduoti menininko ir jo meno kerams. Tačiau to neužtenka. Filmas, kaip ir siūlo jo pavadinimas, yra scenų iš fotografo gyvenimo rinkinys: fotografas bendrauja su žmona, draugais, leidėjais, fotografas vyksta į savo parodos atidarymą Vokietijoje, fotografas dalinasi mintimis. Sudėjus viską kita tvarka ar ką nors išmetus pasakojimo prasmė liktų nepakitusi. Tai savo ruožtu sako, kad filmui labiausiai pritrūko režisieriaus rankos – tokios, kuri, turėdama surinktą medžiagą, būtų buvusi pajėgi sudėti vientisą naratyvinę struktūrą. Ar gal tiesiog režisieriaus pastangų įžengti į Sutkaus pasaulį be išankstinių nuostatų ir vilčių, kad jis papasakos vieną ar kitą istoriją (kaip nutiko su ta apie mirusį sūnų), ir žinoti, kada geriausia tyliai paspausti kameros mygtuką ir leisti vykti dokumentikos stebuklui.

Panašia liga, deja, suserga ir „Dažnių žvejyba“. Režisieriaus Tinterio akį (ir ausį) patraukia menininkas, muzikantas, garso režisierius Audrius Šimkūnas, jau 20 metų užsiimantis aplinkos garsų įrašymu ir muzikos kūrimu. Režisierius puikiai vedžioja žiūrovą po Šimkūno iš garsų sudarytą pasaulį – ir tam užtenka tylaus stebėtojo vaidmens. Arba tiesiog vaizdo ir garso, kurių filme tikrai netrūksta. Sunku nesižavėti tuo, su kokiu užsidegimu filmo herojus pasakoja apie dažnius, sklindančius iš kiekvieno objekto, kaip šie garsai persidengia ir kuria naujus sluoksnius. Ir su kokiu entuziazmu jis veda ekskursijas dažnių žvejyba miesto gatvėse susidomėjusiems miestiečiams. Kaip „prakalbina“ netikėčiausius objektus – nuo tvoros iki cisternos, kurioje suūžia ištisas fabrikas, kaip pažadina dar negirdėtus garsus ir kiekvienam ekskursijos dalyviui suteikia naujų juos supančios erdvės pojūčių. Neabejoju, kad tuo „užkabina“ ir žiūrovą: po filmo tikrai ne vienas pabandys savo pasaulį iš naujo išvysti per jį supančius garsus.

Tačiau atrodo, kad režisieriui to neužtenka, jis nori aprėpti daugiau ir siekti giliau – o tai kartais nuveda tiesiai į seklumas. Taip filmui baigiantis atsiranda disonuojančios scenos, rodančios Šimkūno darbą miesto kultūros centre, o iš už kadro vis pasigirsta vienas už kitą banalesni klausimai, pavyzdžiui, kokio garso labiausiai bijo filmo herojus ar ką jam reiškia tamsa.

Kaip saldainiai su likeriu

Nauji serialai – „Guillermo del Toro keistenybių kabinetas“

Rūta Birštonaitė

„Guillermo del Toro keistenybių kabinetas“

„Netflix“ serialas „Guillermo del Toro keistenybių kabinetas“ („Guillermo del Toro’s Cabinet of Curiosities“, JAV, Meksika, 2022) – tai aštuoni siaubo filmai, trunkantys maždaug po valandą. Nors filmus kūrė skirtingi režisieriai, į pavadinimą iškeltas kino vizionieriaus del Toro vardas. Šį kartą del Toro atliko kūrinius atrinkusio kolekcininko, kuratoriaus vaidmenį. Žinia, režisieriaus kaip mįslingų, keistų dalykų žinovo reputacija nekelia abejonių, jo vardas – tai firminis ženklas, leidžiantis nujausti, koks bus šio asorti skonis.

Pats del Toro pasirodo kiekvienos serijos prologe, kad pristatytų savo kolekcijos eksponatą. Jau vien tamsos gaubiama stambi figūra ir senamadiška laikysena įvilioja į paslapties erdvę ir sykiu atitolina, sukuria žaismingą atstumą, kad per daug neįsijaustume ir tiesiog mėgautumės. Juk keistenybė gyvenime ir kolekcininko kabinete – skirtingi dalykai. Tai, kas gyvenime baisu ir pavojinga, žinovo kolekcijoje saugiai padedama po užraktu ir įgyja estetinę ar mokslinę vertę.

Serialo filmai – išties kaip dailūs saldainiukai dėžutėje, kiekvienas su vis kitokiu įdaru. Pirmas susidūrimas su kita realybe prasideda nuo „pakuotės“ – prologo vinjetės, kur pro prasiveriančią kaukolę įskriejame į puošnios grafikos labirintus su okultiniais simboliais ir pabaisomis. Dvilkteli jausmas, kad pateksime ne į žmogaus vidinį pasaulį, o į kažkokį savaime veikiantį skaitmeninį organizmą. Tačiau neilgai trukus atsiduriame savaip jaukiuose filmų pasauliuose. (Beje, serialo laikas daugiau ar mažiau nutolęs nuo dabarties, apsitraukęs senų gerų dienų patina, o dvi serijos sukurtos pagal keistosios literatūros klasiko Howardo Phillipso Lovecrafto apsakymus.) Ir, tiesą sakant, daugiausia melancholiško žavesio seriale turi būtent paprastas žmogaus gyvenimas mirties akivaizdoje, kai dar tik smelkiasi negera nuojauta, tačiau tebegroja senas radijas, o pervargęs šerifas šliūkšteli į kavą nemenką kiekį alkoholio ir tęsia pašnekesį su mirtinai sergančiu, bet vis dar preciziškai dirbančiu patologu.

Kitaip nei susisteminto keistenybių rinkinio savininkui del Toro, personažams tenka iškuopti užgriozdintus sandėliukus, iššniukštinėti senų namų palėpes ir rūsius, atlikti palaikų skrodimą, kad susivoktų, su kokiu egzemplioriumi susidūrė ir ką dabar su juo daryti. Tiesa, yra filmuose ir okultinių reikalų žinovų, simbolių interpretatorių, indėnų su veikliosiomis medžiagomis. Visi kiti – arba pernelyg racionalūs, arba baikštūs ir geriau jau būtų nematę nei dvasių, nei vidinę destrukciją sukeliančių paveikslų. Tik nedaugelis rizikuoja ir savo noru kontaktuoja su anapusybe, tačiau taip elgtis neretai verčia gyvenimiškos aplinkybės. Personažams reikia susitvarkyti žemiškas problemas, grąžinti skolas, ir ką padarysi, jei vienintelis būdas gauti lėšų – tai išplėšti iš pabaisos nagų pasakiškos vertės knygą ar kardą.

Del Toro filmuose magiškas pasaulis, kad ir koks baugus būtų, traukdavo personažus, nes tikrovė – dar baisesnė. Šiame seriale kito pasaulio atstovai patys nepaliaujamai veržiasi į šį pasaulį, grobia žmonių kūnus ir sielas. Seriale ypač daug kūno ir jo anatomijos (skrodimo, iškamšų). Gyvieji, mirusieji – irgi kaip tie saldainiai su įdaru, kurių gviešiasi kas netingi: demonas daugybę metų gyvena net palaikuose, žiurkės tempia mirusiuosius iš įkapių, tamsaus meno kūriniai kėsinasi užvaldyti žiūrovų protą, o limbe įstrigusios sielos taikosi užimti gyvųjų kūnus. Dviejose serijose iš meteorito išsilukštena žmogaus organizme parazituojanti nežemiška gyvybės forma ir pabaisa, susiliejanti su savo šeimininku. Net prabangus kremas skverbiasi vidun, kol perkeičia moters pavidalą ir asmenybę.

Įdomi mintis pokyčius aukštinančioje visuomenėje: nesikeisk, nenorėk būti kitoks; jei dar įmanoma – grįžk, atsikeisk, užmiršk baisius paveikslus. O jei įvyko transformacija, vadinasi, tave kažkas užgrobė. Todėl vienoje serijoje patologas, net žinodamas, kad netrukus mirs, paskutinę akimirką siekia išsaugoti savo kūnišką luobą nuo piktavalės būtybės invazijos.

Ar seriale yra paties del Toro kino atšvaitų? Vieną jų išvydau epizode, kai suvargęs sandėliukų lobių medžiotojas per liūtį važiuoja su demonų žinovu ir pro išdaužtą automobilio langą lyja į saloną. Išsyk atgijo del Toro filmų vaizdai, kai naktinis lietus sulieja žemišką ir magišką pasaulius. Iš kitų serijų įstrigo intelektualus kapinių vagis – spalvingas tipas, kuris didžiąją filmo dalį lyg kankinančiame sapne šliaužia kapinyno požemiais, išgyvena nuopuolį, atgailą, viltį, bet taip ir neranda išėjimo iš labirinto.

Vis dėlto mano favoritė – priešpaskutinė serija. Čia ekscentriškas turtuolis atsiskyrėlis kviestinei kompanijai teikiasi pademonstruoti savo keistenybių kolekcijos eksponatą, o pernelyg susijaudinęs ir suktinę užsirūkęs žiūrovas išbudina pabaisą. Filmas miglotas ir savo turiniu, ir rausvos šviesos užlietu vaizdu, tačiau sunkiai nusakoma atmosfera, veikėjų negebėjimas aprėpti, kas vyksta, įdomesni už konkretybes: demonus, čiuptuvėlius, raganas...

Serialą užbaigia, ko gero, sentimentaliausias kūrinys, sugrąžinantis žmogų ten, kur yra jo vieta: į tikrovę, į meilės, jausmų ir gamtos pasaulį, sklidiną dar didesnių paslapčių nei visas demonų legionas. Beje, net ir piktavalės „Guillermo del Toro keistenybių kabineto“ būtybės ypač vertina gyvenimo malonumus bei žmogaus gebėjimą jausti ir būtent todėl atkakliai mėgina įsiskverbti į jo vidų.

Zeitgeist – sutemos ir maištas

Iš „Scanoramos“ dienoraščio

Živilė Pipinytė

„Nėra nieko pavojingesnio, kaip įžengti į svetimą sapną“, – sako Gilles'is Deleuze'as Bertrand'o Bonello filme **„Koma“** („Coma“, Prancūzija, 2022). Kinas apskritai yra ilgas sapnas, ir tai geriausiai pajunti vakare, kai po seanso išeini į tamsią Vilniaus gatvę. Jubiliejinė „Scanorama“ dar kartą įrodė, kad kino teatras – geriausia vieta ne tik pasislėpti nuo gyvenimo, bet ir suprasti, kas iš tikrųjų vyksta karų ir pandemijų siaubiamame pasaulyje. Dauguma šiųmetės „Scanoramos“ filmų, regis, skatino bandyti suvokti, kas tame visame chaose yra žmogus ir ką gali svetimus sapnus preparuojantis menas.

„Koma“ – tai režisieriaus kreipimasis į dukterį Anną, kuriai sukėjo aštuoniolika, bet kartu ir kartos, įžengusios į pilnametystę per pandemiją ir karantino suvaržymus, portretas. Bevardė filmo herojė (Louise Labèque), įkalinta savo kambaryje, su išoriniu pasauliu bendrauja per „Zoom“ ar „YouTube“ stebėdama influencerę Patriciją Komą (Julia Faure). Ši – tai toks gyvas idealaus gyvenimo būdo įsikūnijimas, prekiaujantis keistais žaisliukais, pavadintais *révélateur*. Jų tikslas – atskleisti, kad asmeninė valia ar pasirinkimas neegzistuoja.

Filmo herojė savo kambaryje tarsi keliauja iš vienos dirbtinės erdvės į kitą. Atgyja lėlių namelis, kurio gyventojai – Barbės ir Kenai (jų vardai gali keistis, bet esmė išlieka) – sprendžia visai nepaaugliškas problemas, kartu su draugėmis herojė per „Zoom'ą“ aptarinėja mėgstamus žudikus maniakus, kol viena jų tampa auka, bet svarbiausia jai darosi kelionė į sapnus, kuriuose laukia keisti susitikimai. Imituojantys prastos kokybės vaizdajuostes ir „amerikietišką naktį“ sapnai primena Davido Lyncho „Vidaus imperiją“, bet kaip bandymas prasibrauti į pasąmonę gal net paveikesni, labiau hipnotizuojantys.

„Komos“ forma radikali, tai esė, išnaudojanti ne vieną dar praėjusio amžiaus pradžioje atsiradusios intelektualaus kino teorijos prognozuotą galimybę. Bonello atsisako nuoseklaus naratyvo, tarsi leisdamas žiūrovui savarankiškai keliauti po filmą, kurio vaizdus generuoja skirtingi įrenginiai – stebėjimo kameros, „Zoom“, „YouTube“, archyviniai kadrai, kuriuose kalba Deleuze'as, ar kompiuterinė animacija. Tai paryškina uždarą filmo erdvę, antrinį tikrovės pobūdį, bet kartu ir padaro matomas herojės baimes, abejones, sutrikimą. Kita vertus, nerimo ir artėjančios ekologinės katastrofos nuojautos prisodrinta „Koma“ – bene poetiškiausias šios „Scanoramos“ filmas.

Dar vienas „Komoje“ nuskambėjęs Deleuze'o teiginys, kad kiekvienas mūsų daugiau ar mažiau yra svetimos svajonės (arba sapno, nes prancūziškai abu žodžiai tapatūs) auka, tinka ir Agnieszkos Smoczyńskos filmui **„Tyliosios dvynės“** („The Silent Twins“, D. Britanija, Lenkija, 2022). Pasirinkusi filmo herojėmis dvynes June ir Jennifer Gibbons, apie kurias sukurtas ne vienas filmas, režisierė pabandė atskleisti tik herojų akimis matytą tikrovę. 1963 m. gimusios dvynės užaugo Velse ir nuo mažens patyrė, ką reiškia būti juodaodėmis, kai aplinkoje vyrauja baltieji. Bet kas iš tikrųjų tapo stimulu nebendrauti su išoriniu pasauliu, regis, filmo kūrėjai ne taip ir svarbu. Ji rodo dvynes ir vaikystėje, kai jos demonstratyviai atsisako kalbėtis ne tik su svetimais žmonėmis, bet ir su šeimos nariais, tačiau savo kambaryje rengia radijo vaidinimus, dainuoja ir kuria tekstus, ir paauglystėje, kai kartu su pirma seksualine patirtimi ar svaigalais abiem kyla noras būti garsiomis rašytojomis, ir tuos dešimt metų, kuriuos seserys praleido psichiatrijos ligoninėje.

Seserų biografijos faktų laikomasi sąžiningai, bet režisierę labiau domina vidinis dvynių pasaulis, kurį atkuria pasitelkdama jų eiles, knygas, dienoraščius. Priešingai nei niūri realybė, tas pasaulis (nors realybių filme gal net daugiau) labai ryškus, spalvingas, pritvinkęs kartais pernelyg primityvios ir garsios muzikos. Panašiai kaip ir Bonello, Smoczyńska animuoja seserų sugalvotus pasakiškus personažus ir net jų istorijas, pavyzdžiui, apie šuniuką, kurio širdis buvo persodinta sergančiam vaikui, įterpia į filmą miuziklo elementų. Tačiau visos tos vizualinės atrakcijos sukuria formos dominavimo įspūdį ir neatsako į kylančius, bet neatsakytus klausimus, nes „Tyliosios dvynės“ – vis dėlto filmas apie toksišką seserų ryšį, apie tai, kad būtent fikcijos ir realybės susiliejimas jų vaikystės kambaryje ir kelia didžiausią pavojų. Aktorės Letitia Wright (June) ir Tamara Lawrence (Jennifer) bando kurti psichologines potekstes, rodyti seserų autodestrukciją, kylančią ir iš atsiskyrimo nuo pasaulio, ir iš nesugebėjimo egzistuoti atskirai viena nuo kitos, bet vis dėlto filme dominuoja forma. Tik, priešingai nei „Komoje“, tai labiau estetinis gestas.

Labiau estetinis gestas man pasirodė ir austrės Marie Kreutzer filmas **„Korsažas“** („Corsage“, Austrija, Prancūzija, Liuksemburgas, Vokietija, 2022). Tai ne istorinis filmas, nors jo herojė – Sisi vadinta Austrijos ir Vengrijos imperatorė Elžbieta, o greičiau fantazija apie moterį, bandančią išsilaisvinti nuo laiko, žmonių ir papročių jai primetamo tabu korseto. Gražuolė ir elegantiškumo įsikūnijimas Sisi dar būdama gyva tapo populiariosios kultūros heroje, iškart sukeliančia asociacijas su įmantriomis ilgų plaukų šukuosenomis, liekna talija ir žirgais. „Korsaže“ tai taip pat visaip apžaidžiama, kartais nebijant ironijos ar primerkto žvilgsnio iš dabarties. Bet nepaisant gana žaismingo požiūrio į istoriją ir jos personažus, kad ir į garsųjį Sisi pusbrolį – Bavarijos karalių Liudviką, Vicky Krieps vaidina tragišką moterį: jos Sisi bijo laiko tėkmės ir vienatvės, nemoka mylėti savo vaikų, vis labiau tolsta nuo tikrovės, kuri jai nepriimtina, nes yra tik negyvų aukštuomenės taisyklių rinkinys.

„Korsažo“ stilius primena 7-ojo dešimtmečio filmus, kurių autoriai tyčiojosi iš sustabarėjusių istorijos mitų (tuo itin pasižymėjo amerikiečių „antivesternai“), laisvai elgėsi su filmo ritmu, mėgo įterpti į pasakojimą sulėtintus kadrus ar kito laikotarpio rekvizitą bei muziką, bet vis dėlto jie taip nesimėgavo simbolinėmis detalėmis kaip Kreutzer, kuri nuo pat pradžių žiūrovams vis baksnoja pirštu į korsetą, į kurį visą filmą spraudžiama Sisi. Gal režisierė įtaria, kad žiūrovai nebemoka skaityti užuominų?

Į devintąją dešimtį įkopęs Jerzy Skolimowskis to jauno ir visaip savo jaunystės privalumus demonstruojančio, bet naivaus ir paprasto kino (tokių filmų buvo ir „Scanoramoje“) kontekste išlieka drąsus eksperimentuotojas. Jo filmas **„I-A“** („EO“, Lenkija, Italija, 2022) sukrečia, nors, regis, pasakoja paprastą po Europą keliaujančio asiliuko istoriją. Vieno Kiros Muratovos filmo herojė šitam pasauliui (arba žmonijai) rašė kuolą – Muratova ir neslėpė, kad nemėgsta žmonių, bet Skolimowskis amžininkus vertina dar blogiau. Savo filme, kuris balansuoja ties filosofinės parabolės ir publicistinės satyros riba, jis rodo bet kokį žmogiškumą praradusius *sutvėrimus*, kurie nesuvokia atsidūrę ties riba ir toliau žaidžia žiaurius žaidimus, naikina gyvūnus, gamtą, ateitį. Visa tai stebi filmo herojus asiliukas, kurio simbolinė kelionė atskleidžia vis naujas nužmogėjimo atmainas. Tikra yra tik gamta, iš kurios gyvūnai išstumiami, kad tenkintų dvikojų poreikius. Filme rodoma gamta – poetiška, pasakiška, magiška, bet į ją dar galima grįžti, tegu ir labai trumpam. Ji vienintelė gali išgelbėti.

Ekologijos tema, be abejo, tampa šių dienų kino *Zeitgeist*, bet vis dėlto įdomesni tie filmai, kurie liudija negrįžinamai nykstantį laiką ir jį įkūnijančius žmones. Atvirai sakant, nustebau sužinojusi, kad naujojo „Scanoramos“ konkurso apdovanojimas atiteko Mitros Farahani filmui **„Iki penktadienio, Robinzonai“** („A vendredi, Robinson“, Prancūzija, Šveicarija, Iranas, 2022), deklaruojančiam naujajai žiūrovų kartai pernelyg keistai skambančias vertybes – erudiciją, saviironiją, intelektualumą, maištą.

Iš pradžių režisierės bandymas tegu ir netiesiogiai suvesti dvi ryškias praėjusio amžiaus asmenybes, du maištininkus ir kūrėjus – Rolyje, Šveicarijoje, gyvenantį kino

Nukelta į 13 psl.

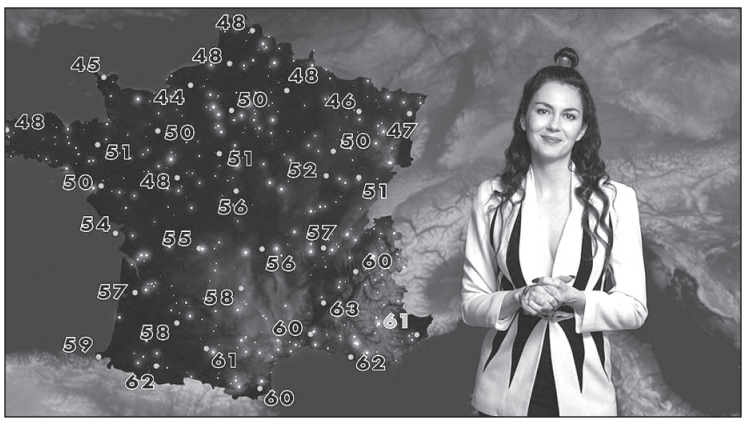

„Koma“

„Tyliosios dvynės“

„Korsažas“

„I-A“

Inercijos galia

Krėsle prie televizoriaus

Regis, LRT didžiuojasi, kad tiesiogiai transliuoja labiausiai istorijoje korumpuotą futbolo čempionatą, bet juk mes mokame užsimerkti, kai kažko labai norisi. Vis dėlto nemanau, kad savotiška kompensacija smerkiantiems LRT konformizmą gali tapti Mounios Meddour filmas **„Papiša“** (**LRT Plius, gruodžio 1 d. 23.03**), vaizdžiai paaiškinantis musulmoniškų šalių papročius ir tradicijas. „Papiša“ nukelia į 10-ojo dešimtmečio Alžyrą, kai šalyje vyko pilietinis karas ir siautėjo islamo radikalai. Vadinamasis Islamo frontas ne tik puldinėjo armiją ar policiją, bet ir maksimaliai stengėsi reguliuoti moterų elgesį, kontroliuoti jų kūnus, tai, kaip jos turi rengtis ir kada pasirodyti viešumoje. Į tokią situaciją patenka ir pagrindinė filmo herojė Nedžima. Ji – studentė, svajojanti tapti drabužių dizainere. Kartu su kasdieniais dalykais – kosmetika, drabužiais, šukuosenomis – tai taip pat pasipriešinimo gestas. Politinė atmosfera vis tirštėja, konservatyvumas – vis akivaizdesnis, bet Nadžima nusprendžia kovoti už savo orumą ir surengti madų demonstravimą. Jis taps paskutiniu laisvės simboliu.

Lady Gaga daliai savo gerbėjų taip pat buvo laisvės simbolis arba garsiausia pramogų verslo skandalistė, o po debiutinio Bradley Cooperio filmo **„Taip gimė žvaigždė“** (**LNK, šįvakar, 21 val.**) gerbėjų gal ir padaugėjo. Tai jau trečiasis 1937 m. filmo perdirbinys ir iškart prisipažinsiu, kad labiausiai mėgstu tą, kuriame vaidina Judy Garland. Bet dėl skonio nesiginčijama, nors feisbuko laikais ši patarlė akivaizdžiai paseno. Dabar mūšiai kyla kaip tik dėl skonio, bet dažniausiai ginčijamasi tuščiai ir beprasmiškai.

Filmo „Taip gimė žvaigždė“ siužetas primena Galatėjos ir Pigmaliono mitą, bet Cooperio rankose jis tapo karčia pasaka apie pramogų verslo šešėlius ir spindesį. Lady Gagos herojė Eli dieną dirba padavėja, o vakarais klube dainuoja

„Knygynas“

Édith Piaf dainas. Džeksonas (pats Cooperis) – žvaigždė, bet yra pernelyg priklausomas nuo alkoholio bei narkotikų ir prarandantis klausą. Atsitiktinai susitikę, abu gauna šansą pakeisti likimą. Ji randa mokytoją, jis – mūzą. Tačiau gyvenimas kartu nebus paprastas, mat vienas jau pasiekęs savo galimybių viršūnę, o kita dar tik kelio pradžioje. Filmas rodo, kaip sunku apginti meninę nepriklausomybę, ypač jei susiduri su šou verslo mašina. Eli keičia savo įvaizdį, tampa dirbtiniu rinkodaros produktu, skirtu masėms. Stebint jos transformaciją sunku neprisiminti ir prastam skoniui pataikaujančios Lady Gagos karjeros.

„Taip gimė žvaigždė“ kažkas pavadino Holivudo medumi akims ir ausims, bet Richardo Curtiso filmui **„Laiko tiltas“** (**TV3, šįvakar, 25 d., 23 val.**) saldumo taip pat užtenka. „Noting Hilo“ kūrėjas žino, kaip balansuoti tarp komedijos ir melodramos, kaip derinti jautrumo ir ironijos dozes. Curtisas kuria pasakojimą iš matytų klišių, bet taip meistriškai, kad tai visai netrukdo. „Laiko tiltas“ – tai pasaka apie sunkų pasirinkimą ir apie tai, kad gyvenimo džiaugsmas neatsiranda savaime – jo reikia mokytis ilgai ir kantriai.

Timas (Domhnall Gleeson) pernelyg liesas ir nevikrus, kad žavėtų moteris. Atsidūręs šalia žavios merginos jis arba tylės, arba kalbės niekus. Tad Timo tėvas (Bill Nighy) nusprendžia jam atskleisti paslaptį: šeimos vyrai sugeba keliauti laiku, bet tik į tuos įvykius, kuriuos jau patyrė. Keliaudamas Timas turi būti atsargus, nes kiekviena kelionė gali pakeisti jo ateitį.

Šią savaitę ir vėl gausu filmų, kurių herojai – knygos ir rašytojai. Vienas toks, Tomo Hollanderio suvaidintas cholerikas, bus ir „Laiko tilte“, kitas – pagrindinis Analeine Cal y Mayor filmo **„Meilė kaip bestseleris“** (**TV1, 26 d. 22.55**) herojus – yra jaunas, ambicingas anglų rašytojas Henris, kurio knyga netikėtai tapo bestseleriu Meksikoje. Todėl leidėjas nori, kad Henris vyktų susitikti su skaitytojais. Meksikoje rašytojas pagaliau supras, kodėl sulaukė šlovės: vertėja Marija jo nuobodų kūrinį pavertė erotiniu romanu.

Anksčiau buvo kitaip, pasakytų **„Edmono“** (**LRT, 26 d. 23 val.**) režisierius Alexis Michalikas. Jo filmo herojus prancūzų poetas ir dramaturgas Edmond'as Rostand'as (1868–1918) susidūrė su kitokiomis problemomis. 1897-ųjų gruodį Paryžiuje jis jaučiasi nevykėliu. Edmonui nėra nė trisdešimties, jis dviejų vaikų tėvas ir jau dvejus metus nieko negali parašyti. Apimtas nevilties jis pažada naują pjesę eilėmis. Jau paskirta ir premjeros data, o Edmonas turi tik pjesės pavadinimą „Sirano de Beržerakas“. Michaliko filmas pasakoja apie tai, kaip Rostand'as rašė garsiąją pjesę, nekreipdamas dėmesio į žmonos pavyduliavimą, aktorių kaprizus, idiotiškus teatro savininkų reikalavimus, geriausio draugo meilės nuotykius ir tai, kad jo sėkme netiki niekas, net jis pats.

Prieš kažkiek laiko supratau, kad turiu rinktis – žiūrėti serialus ar skaityti knygas. Pasirinkau knygas ir nesigailiu, nes, banaliai tariant, knygos lavina fantaziją ir verčia krutėti senas smegenis. Knygas perku internete ir nebeturiu vilčių, kad ateis laikai, kai kuriame nors Vilniaus knygyne galėsiu nusipirkti tai, ką tikrai noriu skaityti. Neturiu tiek laiko, kad, tarkime, Jonathano Littello knygos vertimo galėčiau

„Laiko tiltas“

laukti kelis dešimtmečius, bet, ko gero, taip ir nesulaukti.

Knygynai nyksta visur. Todėl nostalgijos apimtiems žiūrovams režisierė iš Katalonijos Isabel Coixet, matyt, ir sukūrė **„Knygyną“** (**LRT, 27 d. 22.15**, **LRT Plius, 28 d. 00.30**). Jis iš tų filmų, kurie pasakoja apie svajonių galią, apie žmones, turinčius drąsos pasipriešinti *status quo*, atverti visuomenei naujas galimybes. Šią kryptį masinėje kultūroje, regis, pradėjo knyga ir filmas „Šokoladas“. Tokius kūrinius vienija ne tik pasakojimo struktūra bei atpažįstami personažai, bet ir panašūs jausmai – susižavėjimas, optimizmas, viltis. „Knygyno“ herojė Florens (Emily Mortimer) nusprendžia atidaryti knygyną mažame Anglijos miestelyje ir susiduria su sunkumais, tik Coixet gerai žinomai temai suteikė šiek tiek kartaus pragmatizmo. Florens – ne revoliucionierė, ji tiesiog mėgsta knygas ir ilgisi mirusio vyro bibliofilo. Jai priešinasi Violeta (Patricia Clarkson), vietinio elito atstovė. Ji geriau žino, kam panaudoti apgriuvusį namą, kuriame Florens nori įkurti knygyną.

Coixet pasistengė, kad „Knygynas“ padarytų gerą įspūdį, – jame ne vienas išraiškingas vaidmuo, taip pat ir Billo Nighy, geri dialogai. Režisierės nedomina tiesiog svajonių įgyvendinimas – jai svarbu parodyti susidūrimą su jų nepripažįstančia realybe. Todėl ir filmo grožis atrodo rūstus, neskamba žiūrovų jausmais grojanti muzika. „Knygynas“ rodo inertiškos visuomenės galią, bet palieka vietos svajonių įgyvendinimo prasmei.

Jūsų –
Jonas Ūbis

Atkelta iš 12 psl.

režisierių Jeaną-Lucą Godard'ą ir Anglijoje, Sasekse, įspūdinguose rūmuose įsikūrusį Irano kino ir literatūros klasiką, vertėją Ebrahimą Golestaną – pasirodė kiek dirbtinis. Manau, toks jis iš pradžių atrodė ir herojams, bet filmui prasidėjus jie, regis, su malonumu įsitraukia į režisierės pasiūlytą žaidimą – kiekvieną penktadienį keičiasi laiškais. Laiškai – ne tik žaidimo dalis, jie tiksliai apibūdino kiekvieno jų pasaulio, kalbos, meno supratimą. Godard'as nesiliauja žaidęs vaizdais, asociacijomis, kuriančiomis vis naujas prasmes, tradicinis intelektualas Golestanas kruopščiai bando interpretuoti Godard'o asociacijas ir net susierzina, apkaltinęs JLG manieringumu, bet kartu demonstruoja puikią atmintį (nors viename epizode mintyse jam pasufleravau, kad Čechovo citata – iš „Trijų seserų“), begalinę išmintį ir tikėjimą literatūros galia.

Netrukus abu įsijaučia į vaidmenis ir, regis, su malonumu vaidina komiškus personažus, nors iš tikrųjų, matyt, juos labiau suartina ligos, nuovargis ir artėjanti mirtis – abiem jau per devyniasdešimt metų. Kartu tai ir dviejų ego žaidimas ar net imtynės, kurias smalsiai stebi dvi filmavimo grupės – viena

„Iki penktadienio, Robinzonai“

Rolyje, kita Sasekse. Stebėdami kinematografininkai fiksuoja ir herojų buitį, kuria įsimintinus portretus, įamžindami ir nuolatinį cigarą atsiskyrėlio Godard'o burnoje ar vyno gurkšnį, ir žmonių nuolat supamą Golestaną erzinantį garsą, kai žmona virtuvėje garsiai dėlioja indus. Tačiau kad ir ką jie vienas apie kitą ar apie save galvotų, svarbiausia lieka autoironija ir gyva maišto dvasia. Ji kaip ginklas, apsaugantis ir nuo akivaizdžios kūno negalios, ir nuo pernelyg smalsių amžininkų, ir nuo laiko tėkmės.

Uždarymo dieną atėjo žinia, kad tame pačiame Rolyje mirė kitas kino maištininkas Jeanas-Marie Straubas, kurio „Antigonę“ šiemet buvo galima pamatyti „Scanoramos“ retrospektyvos programoje.

P.S. Filmą „Iki penktadienio, Robinzonai“ galima nemokamai pasižiūrėti *https://www.arte.tv/fr/videos/082222-000-A/a-vendredi-robinson/*.

Lapkričio 25–gruodžio 4

Parodos

Vilnius

Nacionalinė dailės galerija
Konstitucijos pr. 22
Naujas žvilgsnis į XX a. II pusės – XXI a. Lietuvos dailę
Dariaus Žiūros paroda „Portretai“

Radvilų rūmų dailės muziejus
Vilniaus g. 24
Sylvios Plachy paroda „Kada bus rytojus“
Emilijos Škarnulytės paroda „Švytintys kambariai“
iki 27 d. – paroda „Ukrainos istorijos kontūrais: pagarsinti“

Vilniaus paveikslų galerija
Didžioji g. 4
Paroda „Iš nusidėjėlių didžiausia“: Vladislovo Neveravičiaus paveikslas „Atgailaujanti šv. Marija Magdalietė“
Paroda „Iš Žemaitijos dvarų kolekcijų. Žemaičių muziejaus „Alka“ rinkinys“

Taikomosios dailės ir dizaino muziejus
Arsenalo g. 3A
Paroda „Nematomi. Istoriniai baldai iš šiuolaikinio dizaino perspektyvos“
VI tarptautinė šiuolaikinės juvelyrikos ir metalo meno bienalė „METALOfonas: vietos atmintis“
Sigito Virpilaičio paroda „Apie apyrankę“

V. Kasiulio dailės muziejus
A. Goštauto g. 1
Paroda „Lygtis su nežinomaisiais. Lietuvos dailininkai Vokietijoje nuo 1945 m. iki dabar“

Lietuvos nacionalinis muziejus
Arsenalo g. 1
Paroda „Išpakuojam! Henrio Gaidžio dovana Lietuvai“

Senasis arsenalas
Arsenalo g. 3
Archeologės Rimutės Rimantienės 100-osioms gimimo metinėms skirta paroda „Ar galima šnekėtis man su jais?“

Istorijų namai
T. Kosciuškos g. 3
Tarptautinė paroda „1 000 000 žingsnių: Gintaro kelias nuo Romos iki Baltijos“
iki XII. 4 d. – Jolitos Vaitkutės instaliacija „Švelnus ginklas“, skirta parodai „kovotoJOS XIX–XX“

Vilniaus gynybinės sienos bastėja
Bokšto g. 20 / 18
„Nuo titnago iki parako: ginklai amžiams bėgant“

Signatarų namai
Pilies g. 26
Paroda „Laisvės siekis kaip žaidimas-įvykis“

Lukiškių kalėjimas
Lukiškių skg. 6
iki XII. 4 d. – paroda „kovotoJOS XIX–XX“

Valdovų rūmai
Katedros a. 4
Paroda „Briuselio gobelenų meistrystė. Naujos muziejaus vertybės“
Paroda „Nerūpestingas amžius. Vaikystė Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje“

Bažnytinio paveldo muziejus
Šv. Mykolo g. 9
Paroda „*Corpisanti*. Katakombų relikvijos-skulptūros Valkininkų ir Buivydžių bažnyčiose“

MO muziejus
Pylimo g. 17
Paroda „Susitikimas, kurio nebuvo“
Paroda „Opartiniai atspindžiai“

Lietuvos meno pažinimo centras „Tartle“
Užupio g. 40
Paroda „Vilnius amžinai. Dailės kūrinių ir vadovų po miestą dialogas“

Vilniaus muziejus
Vokiečių g. 6
Paroda „Apie patogumą ir grožį: pokyčiai vilniečių namuose 1870–1918 metais“

VDA parodų salės „Titanikas“
Maironio g. 3
Lodzės kino mokyklos ir Vilniaus dailės akademijos studentų tarpdisciplininio meno paroda „ID_tentity“
iki XII. 3 d. – paroda „225“, skirta 1797 metais senajame Vilniaus universitete įkurtos Tapybos ir piešimo katedros 225 metų sukakčiai pažymėti

VDA galerija „Akademija“
Pilies g. 44
iki 26 d. – VDA Restauravimo katedros studentų darbų paroda
Roko Janušonio paroda „Molio pjaustymas stygomis“

VDA parodų erdvė „Kreatoriumas / meno krosnys“
Maironio g. 6
Valerijos Bartaševič paroda „Dugnas“

Adomo Galdiko muziejus
Arklių g. 20–1
Adomo Galdiko paroda „Ritualinė gamta“

Galerija „Kairė–dešinė“
Latako g. 3
iki 26 d. – Gintaro Gesevičiaus paroda „In–Out. Rytoj bus vakar“

Prospekto fotografijos galerija
Gedimino pr. 43
Pauliaus Petraičio paroda „Enjoy the Now“

Vilniaus fotografijos galerija
Stiklių g. 4
Emilijos Petrauskienės paroda „Sidabro sodas / Tulpės“

Pamėnkalnio galerija
Pamėnkalnio g. 1
Dominyko Sidorovo paroda „Stebuklas“

Galerija „Arka“
Aušros Vartų g. 7
7-oji Vilniaus keramikos meno bienalė „(Al)chemija“
Rūtos Šipalytės paroda „Patirčių salos“

Marijos ir Jurgio Šlapelių muziejus
Pilies g. 40
Gedimino Pranckūno fotografijų paroda „Nykstanti IDILĖ. Kaimiškojo Vilniaus vaizdeliai“

Vilniaus rotušė
Didžioji g. 31
iki 28 d. – Nacionalinės M.K. Čiurlionio menų mokyklos Dailės skyriaus paroda „Matavimai ir vizijos“
iki 28 d. – Kristinos Norvilaitės paroda „Beveik visą naktį ieškojau“
nuo 30 d. – Mindaugo Lukošaičio paroda „Vilnius grafito dulkėse“

Galerija „Kunstkamera“
Ligoninės g. 4
Paroda „Civitas Vilnensis III“

Jono Meko vizualiųjų menų centras
Malūnų g. 8
iki 26 d. – paroda „Ir žemė, ir mėnulis, ir visos žvaigždės. Orvidų sodyba fotografijose“

Energetikos ir technikos muziejus
Rinktinės g. 2
iki XII. 4 d. – Gedimino Akstino ir Vidmanto Jusionio paroda „Kontaktas“
iki XII. 4 d. – paroda „Saudade“

Vilniaus vaikų ir jaunimo meno galerija
Vilniaus g. 39 / 6
Lesios Synychenko (Ukraina) darbų paroda „Virsmas“
Charkivo meno laboratorijos „Aza Nizi Maza“ vaikų darbų paroda „Atvirukai iš karo zonos“

Vlado Vildžiūno galerija
Lobio g. 6 A
Paroda „Jeruzalė. Šeši dešimtmečiai sode: Vladas ir Marija“

Rašytojų klubas
Sirvydo g. 6
Jolantos Sereikaitės monotipijų paroda „Visos upės nuolat teka į jūrą“

Čiurlionio namai
Savičiaus g. 11
nuo 25 d. – paroda „Amžininkai: Petras Kalpokas ir Mikalojus Konstantinas Čiurlionis“

S. Vainiūno namai
A. Goštauto g. 2
Aloyzo Stasiulevičiaus tapyba

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka
Gedimino pr. 51
Antano Sutkaus fotografijų paroda „Mus skyrė septyni kilometrai ir septyneri metai“, skirta Vytauto Landsbergio jubiliejui
Knygų ir dokumentų paroda, skirta Lietuvos ir Japonijos diplomatinių santykių šimtmečiui, „Ryšiai“
iki 27 d. – Christinos Stohn fotografijų paroda „За Свободу / Už laisvę / For Freedom“
iki 26 d. – „Asmenybės ir minties šviesa: Alberto Zalatoriaus 90-osioms gimimo metinėms“

Vrublevskių biblioteka
Žygimantų g. 1
Raimondos Bolienės tapybos darbų ciklas „Čiurlionio kelias“

Galerija „Atletika“
Vitebsko g. 23
Hannos Ijäs ir Bryndís Björnsdóttir (Dísa) paroda „Respawn“

Projektų erdvė „Swallow“
Vitebsko g. 23
Tarptautinė grupinė paroda „Fredo Sandbacko orai“

„Editorial“ projektų erdvė
Latako g. 3
Marijos Olšauskaitės paroda „Noriu užkimšt savo širdį samanom“

GODÒ galerija
Malūnų g. 6A–12
iki 30 d. – Juri Jakovenko (Baltarusija) ofortų paroda „Gėlių asorti“

Galerija „Vilnensis“
Dominikonų g. 7
iki 30 d. – Catarinos Hällzon paroda „Grįžtu prie savo šaknų“

Kaunas

Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus
V. Putvinskio g. 55
Paroda „Prieš... ir po 100 metų“
Paroda „Moters atvaizdas Kauno meno mokyklos grafikoje“
iki 30 d. – Williamo Kentridge'o paroda „Tai, ko nepamename“

Kauno paveikslų galerija
K. Donelaičio g. 16
iki XII. 4 d. – Yoko Ono paroda „Laisvės pažinimo sodas“

Adelės ir Pauliaus Galaunių namai
Vydūno al. 2
iki 26 d. – Antano Jasenkos paroda „Peizažo ir daikto genezė“

Parko galerija
M. Valančiaus g. 6
Kristinos Kleizienės tapybos darbų paroda „Sugrįžimas“

Kauno centrinis paštas
Laisvės al. 102
iki XII. 4 d. – Ukrainos šiuolaikinio meno trienalė „Ukraine! Unmuted“
iki XII. 4 d. – fotografijų paroda „Paslėptos istorijos“

BLC verslo centro „Stivensono“ salė
K. Donelaičio g. 60, A korpusas
nuo 26 d. – paroda „Mitinio žvėries buveinės Kauno modernizmo fotografiniuose pjūviuose“

Klaipėda

Lietuvos dailės muziejaus Prano Domšaičio galerija
Liepų g. 33
Česlovo Lukensko paroda „Laikas medyje 2022“
Gintauto Trimako paroda „#atsakymas#spalva#slinktis“
Dalios Matulaitės darbų paroda „Tėvynės tema“

Klaipėdos kultūrų komunikacijų centras
Didžioji Vandens g. 2
Mirono Zowniro (Vokietija) fotografijų paroda „Outlaw“, Aleksandro Čekmeniovo (Ukraina) fotografijų paroda „Lelijos“, Sergejaus Solonskio (Ukraina) fotografijų paroda „Nuojautų savęs veidai“, Klaipėdos fotografijos rezidencijos ukrainiečių kūrėjų paroda „Zefyras. Permainų vėjas“, Ukrainos fotografų paroda „Karinis amuletas“ ir virtualioje erdvėje Virgilijaus Skuodo fotografijų paroda „Paskirstymo punktas“

Klaipėdos galerija
Bažnyčių g. 6
iki 26 d. – Lino Spurgos (jaunesniojo) kaligrafijos kūrinių paroda „Raidės forma“
nuo XII. 2 d. – Luko Šiupšinsko ir Gintarės Stašaitytės skulptūros paroda „Entropija.v1.1“

Baroti galerija
Didžioji Vandens g. 2
nuo 25 d. – „The Rooster Gallery“ menininkų grupinė paroda „Sode“

Šiauliai

„Laiptų“ galerija
Žemaitės g. 83
iki XII. 3 d. – Liepojos universiteto Dizaino katedros dėstytojų paroda „Laikas. Nepriklausomybė. Žmogus“

Dailės galerija
Vilniaus g. 245
nuo 25 d. – šiuolaikinio meno ir mados festivalis „Virus '27“: Rimanto Milkinto paroda „Intarpai“, Rafalo Piesliako paroda „Tribūnos“ ir Jurgio Tarabildos personalinė paroda

Druskininkai

M.K. Čiurlionio memorialinis muziejus
M.K. Čiurlionio g. 35
Paroda „M.K. Čiurlionio atvirlaiškiai“

V.K. Jonyno galerija
Turistų g. 9
Jūratės Kazakevičiūtės paroda „Regėjimai, slaunieji medeliai ir kitos gyvastys“

Tauragė

Tauragės banko rūmai
Dariaus ir Girėno g. 7
Fotografijos plenero „Fotografika“ paroda

Spektakliai

Vilnius

Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras
25, 26 d. 18.30 – „BARBORA RADVILAITĖ“ (pagal S. Vainiūno, A. Malcio, H.M. Góreckio ir kt. muziką). Dir. R. Šervenikas
27 d. 12 val. – S. Prokofjevo „PELENĖ“. Dir. M. Barkauskas (Nacionalinės M.K. Čiurlionio menų mokyklos Baleto skyrius)
27 d. 18 val. – „SARSUELA“. Muzikos vad. ir koncepcijos aut. V. Prudnikovas, dir. M. Staškus
30, XII. 1–3 d. – G. Puccini „BOHEMA“. Muzikos vad. ir dir. R. Šervenikas, dir. J. Geniušas
4 d. 12 val. – B. Pawlowskio „SNIEGUOLĖ IR SEPTYNI NYKŠTUKAI“. Dir. A. Šulčys

Lietuvos nacionalinis dramos teatras
Naujoji salė
25, 26 d. 19 val., 27 d. 16 val. – PREMJERA! R. Kmitos „GYVULIŲ ŪKIS. XXI AMŽIUS“ (G. Orwello apysakos motyvais). Rež. P. Tamolė, scenogr. M. Jacovskis, kost. dail. D. Gudačiauskaitė, komp. M. Paškevičiūtė, šviesų dail. V. Vilutis. Vaidina V. Sodeika, V. Anužis, R. Saladžius, V. Mockevičiūtė, K. Cicėnas, P. Budrys, A. Sakalauskas, A. Rybakovas, K. Petruškevičiūtė, A. Pociūtė
XII. 1–3 d. 19 val. – „SOLIARIS 4“ (pagal S. Lemą). Rež. ir scenarijaus aut. G. Jarzyna
Mažoji salė
25 d. 19.30 – É. Louis „KAS NUŽUDĖ MANO TĖVĄ“. Rež. A. Obcarskas
29 d. 19.30 – L. Adomaičio „VOICEKAS“ (pagal G. Büchnerį). Rež. A. Obcarskas
30 d. 19.30 – P. Shafferio „EQUUS“. Rež. J. Brazys
XII. 2, 3 d. 19.30 – T. Kavtaradzės „SIRENŲ TYLA“. Rež. L. Kutkaitė

Vilniaus mažasis teatras
XII. 2, 3 d. 18.30 – PREMJERA! D. Zavedskaitės „EIN ELEFANT“. Rež. T. Montrimas, scenogr. ir kost. dail. K. Voytsekhovskaya, komp. G. Sodeika, šviesų dail. D. Urbonis, choreogr. G. Šmigelskytė. Vaidina D. Ciunis, I. Patkauskaitė, M. Capas, V. Rumšas (jaun.), V. Bičkutė, R. Jakučionytė, J. Brogaitė, T. Kliukas, I. Kvietkutė
4 d. 12, 14 val. – „BRANGUSIS ATRAKCIONŲ PARKO DĖDE!“. Rež. O. Lapina

Vilniaus senasis teatras
25 d. 18.30 – „MEDĖJA SVETIMŠALĖ“ (J. Anouilh'o, A. Sekulovo, K. Kavafio, R.M. Rilke's ir M.Cvetajevos kūrinių motyvais). Rež. D. Dobreva
26 d. 13 val. *Mažojoje salėje* – Vaikų knygų klubas
26 d. 18.30 *Mažojoje salėje* – P. Priažko „TREČIA PAMAINA“. Rež. A. Darela
27 d. 18.30 – „IDIOTAS“ (pagal F. Dostojevskio romanus „Idiotas“ ir „Demonai“). Rež. A. Jankevičius
XII. 1 d. 18.30 – M. Ivaškevičiaus „RUSIŠKAS ROMANAS“. Rež. O. Koršunovas
2 d. 18.30 *Salėje M8* – „UŽ KĄ“. Rež. A. Darela („Teatr Avgusta“)
3 d. 18.30 – A. Vvedenskio „EGLUTĖ PAS IVANOVUS“. Rež. J. Vaitkus
4 d. 16 val. – H.Ch. Anderseno „UNDINĖLĖ“. Rež. J. Ščiuckis

Vilniaus teatras „Lėlė“
Didžioji salė
25 d. 18.30 – „NE PAGAL ŠIO PASAULIO MADĄ“. Insc. aut. ir rež. R. Kazlas
27 d. 14 val. – S. Siudikos „TRYS PARŠIUKAI“. Rež. A. Mikutis
XII. 3, 4 d. 12 val. – Just. Marcinkevičiaus „GRYBŲ KARAS“. Rež. A. Mikutis
Mažoji salė
26 d. 12 val. – Š. Datenio „EVOLIUCIJA“. Rež. Š. Datenis
27 d. 12 val. – „AUKSO OBELĖLĖ, VYNO ŠULINĖLIS“. Scen. aut. ir rež. R. Driežis
XII. 3 d. 14 val. – N. Indriūnaitės „DEBESYS“. Rež., dail. A. Bagočiūnaitė-Paukštienė
4 d. 14 val. – MĮSLĖ(S). Scenarijaus aut., rež. ir dail. A. Bagočiūnaitė-Paukštienė
Palėpės salė
26 d. 14 val., XII. 4 d. 16 val. – N. Indriūnaitės „COLIUKĖ“. Rež. ir dail. R. Driežis

27 d. 16 val. – „KIŠKIŲ SUKILIMAS“ (pagal K. Binkio poemą). Scenarijaus aut., rež. ir dail. R. Driežis
XII. 3 d. 16 val. – „PASAKA APIE VĖŽLIUKĄ“ (Ž. Gryvos knygelės motyvais). Inscen. aut., rež. ir dail. A. Mikutis

„Menų spaustuvė“
25 d. 19 val. *Kišeninėje salėje* – „KANDIDAS, arba OPTIMIZMO MIRTIS“. Rež. G. Aleksa („Teatronas“)
26 d. 18.30 – ,,PASKUTINIS SPEKTAKLIS“. Rež. G. Zapalskis
26 d. 19 val. *Juodojoje salėje* – „GRAŽI IR TA GALINGA: LIETUVOS MOTERYS VILNIUJE“. Kūrybinė komanda V. Kvedaravičiūtė, R. Latvėnaitė, I. Pakštytė, A. Zacharovaitė, M. Žemaitytė
27 d. 12 val. – „KNYGŲ PERSONAŽAI ATGYJA“. Rež. N. Krunglevičiūtė (Klaipėdos jaunimo teatras)
30 d. 19 val. – šiuolaikinio cirko spektaklis „107 BŪDAI KAIP ĮVEIKTI SPAUDIMĄ“
XII. 1 d. 19 val. *Juodojoje salėje* – K.M. Kulinič „SODRA, MON AMOUR“. Rež. G. Aleksa
3 d. 15, 17 val. *Kišeninėje salėje* – „SPALVOTI ŽAIDIMAI“. Choreogr. B. Banevičiūtė (šokio teatras „Dansema“)
3 d. 19 val. *Juodojoje salėje* – „SU(si)TIKIMAS“. Idėja, režisūra L. Liepaitės, choreogr. A. Gudaitė, L. Žakevičius (šokio teatras „Low air“)
4 d. 18 val. – „La CALASH LA LATIN-LT“. Choreogr. P. Granhøj (Danija) (Šeiko šokio teatras)

Kaunas

Nacionalinis Kauno dramos teatras
25, 27 d. 18 val. *Rūtos salėje* – B. Watson, A. Ivanovici „KAUNO ASAMBLĖJA“. Rež. Ch. Abraham (Kanada) (NKDT kartu su „Kaunas 2022“)
26 d. 18 val. *Didžiojoje scenoje* – Vydūno „NE SAU ŽMONĖS“. Rež. J. Vaitkus
27 d. 12 val. *Ilgojoje salėje* – „EMILIŲ EMILIS“. Rež. A. Gornatkevičius
30 d. 18 val. *Didžiojoje scenoje* – H. Ibseno „PERAS GIUNTAS“. Rež. C. Polgár
XII. 1 d. 19 val. *Ilgojoje salėje* – I. Vyrypaevo „VASAROS VAPSVOS GELIA MUS NETGI LAPKRITĮ“. Rež., dail. N. Maglakelidzė
3, 4 d. 15 val. *Rūtos salėje* – M. Myllyaho „PANIKA“. Rež. K. Gudmonaitė

Kauno valstybinis muzikinis teatras
25, 27 d. 18 val. – K. Mašanausko „1972“ (2 dalių roko opera Romui Kalantai atminti). Muzikinis vad. ir dir. J. Janulevičius
26 d. 18 val. – I. Kálmáno „SILVA“. Rež. R. Bunikytė, dir. V. Visockis
27 d. 12 val. – PREMJERA! O. Rodino „ALADINAS“. Pastatymo meno vad. P. Kachanovas, choreogr. ir rež. S. Konas, muzikos vad. ir dir. O. Madaraš, dir. J. Geniušas
XII. 2 d. 18 val. – P. Abrahamo „BALIUS SAVOJOJE“. Dir. J. Janulevičius
4 d. 12 val. – „SNIEGO KARALIENĖ“. Dir. J. Janulevičius
4 d. 18 val. – T. Dobrzanskio „KARALIAUS ANTRININKAS“. Rež. K.S. Jakštas, dir. V. Visockis

Kauno kamerinis teatras
27 d. 18 val. – T. Jansono „NACIONALINĖS DARŽOVĖS“. Rež. A. Dilytė
30 d. 18 val. – M. McDonagh „PAGALVINIS“. Rež. G. Varnas
XII. 1 d. 18 val. – A. Oz „VĖJO PRIGIMTIS“. Rež. G. Aleksa
2 d. 18 val. – „KISSMAS“. Rež. T. Kavtaradzė
3 d. 18 val. – „KANDIDAS, arba OPTIMIZMO MIRTIS“. Rež. G. Aleksa
4 d. 17 val. – „107 BŪDAI, KAIP ĮVEIKTI SPAUDIMĄ“ („Kanta company“)

Kauno lėlių teatras
26 d. 11, 13 val. – „KAUNO ŽVĖRIS“. Rež. A. Žiurauskas
26 d. 18 val. – „PO VANDENIU“. Aut., rež., komp. ir aktorė D. Budinavičiūtė
27 d. 12 val. – D. Čepauskaitės „KAŠTONĖ“ (pagal A. Čechovo kūrinį). Rež. A. Lebeliūnas
27 d. 18 val. – S. Petreikio koncertas
XII. 3 d. 11, 13 val. – „ŽIRAFA SU KOJINĖMIS“. Rež. G. Radvilavičiūtė
4 d. 11, 13 val. – „PASAKŲ NAMAI“ (pagal L. Petkevičiūtės kūrinį). Aut. ir rež. R. Bartninkaitė

Klaipėda

Klaipėdos valstybinis dramos teatras
25 d. 19 val. *Mažojoje salėje* – „APIE KĄ VISA TAI?“. Rež. B. Ivanauskas ir A. Dubaka (Kauno kamerinis teatras)
25 d. 18.30 *Mažojoje salėje* – E. De Filippo „KALĖDOS KUPJELŲ NAMUOSE“. Rež. P. Gaidys
26 d. 17.30 *Kamerinėje salėje* – D. Čepauskaitės „PUPOS“. Rež. M. Vendland
26 d. 18.30 – S. Šaltenio „KALĖS VAIKAI“. Rež. E. Nekrošius
27 d. 12 val. *Kamerinėje salėje* – „NOJAUS LAIVAS“. Rež. K. Kondrotaitė. Vaidina L. Vyšniauskas (klounų teatro studija „Dulidu“)
27 d. 17 val. *Mažojoje salėje* – J. Pulinovič „ELZĖS ŽEMĖ“. Rež. P. Gaidys
XII. 1 d. 18.30 *Mažojoje salėje* – L. Noréno „DEMONAI“. Rež. D. Rabašauskas
3 d. 18.30 *Mažojoje salėje* – D. Nowakowskio „KAI KURIOS ERELIŲ RŪŠYS“. Rež. I. Reklaitis

Klaipėdos muzikinis teatras
XII. 1 d. 12 val. – Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro edukacinė programa „LOL (Linksmasis orkestro laivas)“
4 d. 17 val. – J. Steino, J. Bocko, Sh. Harnicko „SMUIKININKAS ANT STOGO“. Dir. S. Domarkas

Šiauliai

Šiaulių dramos teatras
25 d. 18.30 – R. Kmitos „REMYGA“. Rež. O. Koršunovas
26 d. 18 val. – Y. Rezos „SKERDYNIŲ DIEVAS“. Rež. A. Lebeliūnas
27 d. 12 val. – „BEBENČIUKAS IR LAUMĖ“ (K. Kubilinsko ir P. Cvirkos pasakų motyvais). Rež. I. Norkutė
27 d. 18 val. – „VARDAN TOS...“ (pagal P. Vaičiūno dramą „Patriotai“). Rež. A. Giniotis
30 d. 19 val. – L. Dabužinskaitės misterija „Dievai ir žmonės“ (valstybinio ansamblio „Lietuva“ muzikinis spektaklis)
XII. 2 d. 18.30 – „NEBYLYS“ (pagal J. Tumą-Vaižgantą). Rež. J. Vaitkus
3 d. 18 val. – „PUARO“ (pagal A. Christie). Rež. G. Aleksa
4 d. 13 val. – A. de Saint-Exuperi „MAŽASIS PRINCAS“. Insc. aut. ir rež. Š. Datenis
4 d. 17 val. – A. Špilevojaus „BAGADELNIA“. Rež. A. Špilevojus

Panevėžys

Juozo Miltinio dramos teatras
25 d. 18 val. – N. Gogolio „APSIAUSTAS“. Rež. K. Siaurusaitytė (Miltinio laboratorija)
26 d. 18 val. – „BIG PHARMA“. Rež. A. Bumšteinas
27 d. 16 val. – A. de Saint-Exupéry „MAŽASIS PRINCAS“. Rež. ir scenogr. aut. K. Siaurusaitytė (Miltinio laboratorija)
XII 3, 4 d. 18 val. – PREMJERA! A. Špilevojaus „SALA, KURIOS NĖRA“. Rež. A. Špilevojas, scenogr. ir kost. dail. U. Tamuliūnaitė, šviesų dail. V. Vilutis, komp. M.L. Pranulis. Vaidina A. Kėleris, T. Gryn, L. Jurgelis, D. Jankauskas, U. Povilauskaitė, I. Sikorskytė, M. Pauliukonis, R.P. Misiūnas ir kt.

Koncertai

Lietuvos nacionalinė filharmonija
25 d. 18 val. *Paežerių dvare* (*Vilkaviškio raj.*) – „Vakaras su klasika“. Valstybinis Vilniaus kvartetas. Solistė A. Pilibavičiūtė (sopranas). Programoje W.A. Mozarto, G. Verdi, S. Moniuszkos kūriniai
25 d. 18 val. *Kauno valstybinėje filharmonijoje*, 26 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras (meno vad. ir vyr. dir. M. Pitrėnas), Kauno valstybinio choro vyrų grupė. Solistai Sz. Nehringas (fortepijonas), F. von Bothmeris (tenoras, Vokietija). Dir. R. Šervenikas. Programoje F. Chopino, J. Brahmso kūriniai
27 d. 13 val. *Vilniaus Šv. Kazimiero bažnyčioje* – kamerinės muzikos koncertas „Vidinio pasaulio paslaptys“. Čiurlionio kvartetas. Programoje L. Janáčeko, J. Sibelijaus kūriniai
30 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – kamerinės muzikos koncertas „Antonio Vivaldi „Metų laikai“. Ansamblis „Musica humana“ (meno vadovas ir dir. R. Beinaris). Solistės I. Kuizinaitė, R. Grakauskaitė, T. Bandzaitytė-Puplauskė, M. Pranskutė (smuikai). Dir. R. Beinaris
XII. 2 d. 18 val. *Šiaulių „Laiptų“ galerijoje* – Valstybinis Vilniaus kvartetas. Programoje S. Moniuszkos, L. van Beethoveno ir kt. kūriniai
3 d. 16 val. *Paliesiaus dvare* – ansamblis „Musica humana“ (meno vad. ir dir. R. Beinaris). Solistai K. Zmailaitė (sopranas), E. Seilius (tenoras), R. Beinaris (obojus), I. Girdžiūnaitė (smuikas). Programoje F. Bonzono, P. Čaikovskio, E. Griego, J. Massenet, G. Puccini, P. Tosti, E. Elgaro kūriniai
3 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – orkestro muzikos koncertas „Serenados orkestrui“. Lietuvos kamerinis orkestras (meno vad., solistas ir dir. S. Krylovas (smuikas), ansamblis „Giunter Percussion“ (vad. P. Giunteris). Solistė R. Juknevičiūtė (violončelė). Programoje V. Jakubėno, A. Dvořako, L. Bernsteino kūriniai

Vilnius

Šv. Kotrynos bažnyčia
28 d. 19 val. – „4 istorijos“ pagal A. Bocelli ir S. Brightman. Atlikėjai O. Kolobovaitė (sopranas), E. Bavikinas (tenoras), J. Vitkutė (šokėja), G. Visockis (šokėjas)
29 d. 19 val. – J. Erlickas „Mėlynoj stotelėj“. Atlikėjai J. Erlickas (vokalas), V. Mikeliūnas (smuikas), D. Slipkus (fortepijonas)
XII. 1 d. 19 val. – „Viva Latino“. Baltijos gitarų kvartetas: Z. Čepulėnas, S. Krinicinas, S.S. Lipčius, Ch. Ruebensas; Vilniaus miesto savivaldybės Šv. Kristoforo kamerinis orkestras (meno vad. ir vyr. dir. M. Barkauskas)

Lietuvos muzikų rėmimo fondas
26 d. 15 val. *S. Vainiūno namuose* – operos solistės I. Jasiūnaitės atminimo vakaras. Dainuos operos solistė J. Vaškevičiūtė (mecosopranas). Koncertmeisterė L. Giedraitytė, Rokiškio R. Lymano muzikos mokyklos ansamblis „Linksmuolės Re Do Mi“. Solistė L. Ulevičiūtė). Bus pristatytos I. Jasiūnaitės kūrybai ir gyvenimui skirtos knygos. Vakaro vedėjas muzikologas V. Juodpusis

„Organum“ koncertų salė
26 d. 18 val. – D. Kirilausko (fortepijonas) 50-mečio rečitalis. Programoje J.S. Bacho, L. van Beethoveno kūriniai
XII. 1 d. 19 val. – „Jūsų gerosioms akims – laiškai iš Jeruzalės“. Z. Plavinas (fortepijonas). Programoje F. Liszto, E. Blocho, Z. Plavino kūriniai

Bibliografinės žinios

GROŽINĖ LITERATŪRA

23-ias keleivis : psichologinis trileris / Sebastian Fitzek ; iš vokiečių kalbos vertė Jūratė Pavlovičienė. – Kaunas : Jotema, [2022]. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-490-164-5

Agata : romanas / Anne Cathrine Bomann ; iš danų kalbos vertė Ieva Toleikytė. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2022. – 1 epub failas : portr.. – ISBN 978-609-487-124-5

Alyvų mergaitės : romanas / Martha Hall Kelly ; iš anglų kalbos vertė Jūratė Žeimantienė. – 2-asis leid.. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2022. – 527, [1] p.. – Tiražas 1800 egz.. – ISBN 978-609-487-297-6 (įr.)

Blyškiaveidis melas : tikra istorija apie tai, kaip vieno žmogaus psichopatinės iliuzijos gali įkalinti visą šeimą / David Crow ; [vertėja Diana Urbonė]. – Vilnius [i.e. Klaipėda] : Liūtai ne avys, 2022. – 573, [2] p. : iliustr.. – ISBN 978-609-493-007-2 (įr.)

Daugiau niekada : [trileris] / Karen Rose ; iš anglų kalbos vertė Ignė Norvaišaitė-Aleliūnienė. – Kaunas : Jotema, [2022]. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-490-160-7

Dievaitė : neišsiųsti laiškai moterims / Laiškanešys. – [Ginkūnai, Šiaulių r.] : [H. Zaksas], [2022]. – 384 p.. – ISBN 978-609-475-989-5 (įr.)

Dyglių ir rožių dvaras : [romanas] / Sarah J. Maas ; iš anglų kalbos vertė Gabrielė Gailiūtė-Bernotienė. – Vilnius : Alma littera, 2022. – 447, [1] p. : iliustr.. – Tiražas 3000 egz.. – ISBN 978-609-01-5264-5 (įr.)

Dingstančios merginos : [detektyvės Džouzės Kvin knygų serija] : [trileris] / Lisa Regan ; iš anglų kalbos vertė Rasa Rudzevičiūtė. – Vilnius : Sofoklis, 2022. – 382, [1] p.. – Tiražas 1700 egz.. – ISBN 978-609-444-488-3 (įr.)

Jautrusis pasakotojas : esė / Olga Tokarczuk ; iš lenkų kalbos vertė Rimvydas Strielkūnas, Birutė Jonuškaitė, Vyturys Jarutis. – Vilnius : Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, [2022]. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-480-301-7

Kai pražysta dangus = Kiedy niebo zakwita : [eilėraščiai] / Juozapas Kardelis ; przełożyła Alina Lassota ; [iliustracijos: Lilija Milto]. – Vilnius : Lenkų literatų asociacija, 2021. – 53, [3] p. : iliustr., portr.. – (Ścieżkami wileńskiego słowa = Vilniškio žodžio takais). – Tiražas 100 egz.. – ISBN 978-609-96126-6-9

Ką žino vėjas : romanas / Amy Harmon ; iš anglų kalbos vertė Antanina Banelytė ; eilėraščius vertė Vidas Morkūnas. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2022. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-487-111-5

Kvėpuoti kitais : romanas / Vita Vilimaitė Lefebvre Delattre. – Vilnius : Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, [2022]. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-480-302-4

Lėta ugnis : romanas / Paula Hawkins ; iš anglų kalbos vertė Eglė Petrauskaitė. – Vilnius : „Baltų lankų“ leidyba, [2022]. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-479-639-5

Miglos ir įtūžio dvaras : [romanas] / Sarah J. Maas ; iš anglų kalbos vertė Gabrielė Gailiūtė-Bernotienė. – Vilnius : Alma littera, 2022. – 620, [1] p. : iliustr.. – Tiražas 2800 egz.. – ISBN 978-609-01-5266-9 (įr.)

Neortodoksiška : kaip skandalingai išsižadėjau savo chasidiškų šaknų : [atsiminimai] / Deborah Feldman ; iš anglų kalbos vertė Ieva Sidaravičiūtė ; konsultavo ir terminų žodynėlį sudarė Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos Judaikos tyrimų centro vadovė dr. Lara Lempertienė. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2022. – 1 epub failas : iliustr., portr.. – ISBN 978-609-487-103-0

Nepaprastosios būtybės : [istorinis romanas] / Tracy Chevalier ; iš anglų kalbos vertė Irena Jomantienė ir Milda Dyke. – Vilnius : Sofoklis, 2022. – 318, [2] p.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-444-483-8 (įr.)

Obuolys vakarienei / Adelė Daukantaitė ; [iliustracijų autorė Adelė Daukantaitė]. – Kaunas : Vitae Litera, 2022. – 231, [1] p. : iliustr.. – Tiražas 100 egz.. – ISBN 978-609-454-662-4 (įr.)

Paklausyk, kaip tave myliu : [romanas] / Joyce Maynard ; iš anglų kalbos vertė Rima Rutkūnaitė. – Vilnius : Sofoklis, 2022. – 478, [2] p.. – Tiražas 1700 egz.. – ISBN 978-609-444-491-3 (įr.)

Paskutinis vaikas : [psichologinis trileris] / John Hart ; iš anglų kalbos vertė Ignė Norvaišaitė-Aleliūnienė. – Vilnius : Sofoklis, 2022. – 446, [1] p.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-444-486-9 (įr.)

Sparnų ir griuvėsių dvaras : [romanas] / Sarah J. Maas ; iš anglų kalbos vertė Daumantas Gadeikis. – Vilnius : Alma littera, 2022. – 749, [1] p. : iliustr.. – Tiražas 2800 egz.. – ISBN 978-609-01-5262-1 (įr.)

Šėtoniškos eilės : [romanas] / Salman Rushdie ; iš anglų kalbos vertė Danguolė Žalytė. – 3-iasis patais. leid.. – Vilnius : Sofoklis, 2022. – 555, [2] p.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-444-487-6 (įr.)

Šviesios saulėlydžių aušros : [eilėraščių rinkinys] / Ona Lukoševičiūtė-Varnienė. – Kaunas : Vitae Litera, 2022. – 99, [1] p.. – Tiražas 100 egz.. – ISBN 978-609-454-663-1

Tai, kas amžina : [istorinis romanas] / Lisa Scottoline ; iš anglų kalbos vertė Augustė Čebelytė-Matulevičienė. – Vilnius : Sofoklis, 2022. – 543, [1] p.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-444-484-5 (įr.)

Ten, kur gieda vėžiai : romanas / Delia Owens ; iš anglų kalbos vertė Anita Kapočiūtė ; eilėraščius vertė Vidas Morkūnas. – 18-asis leid.. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2022. – 415, [1] p.. – Tiražas 1200 egz.. – ISBN 978-609-487-286-0 (įr.)

Žodžiai, žodžiai, žodžiai : arba Lietuvos menininkų tekstai / [sudarytojas Valentinas Klimašauskas] ; [vertėjai iš anglų kalbos Alexandra Bondarev, Emilija Ferdmanaitė, Agnė Narušytė ir Aistis Žekevičius]. – [Vilnius] : Artbooks.lt Artnews.lt [i.e. Artnews.lt], [2022]. – 396, [1] p. : iliustr., faks., portr.. – Tiražas 400 egz.. – ISBN 978-609-96317-0-7

Parengė Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Informacijos mokslų departamento Nacionalinės bibliografinės apskaitos skyrius

Savaitės filmai

Bilietas į rojų *

George'as Clooney ir Julia Roberts – tobula Holivudo svajonių pora. Tad keista, kad ekrane jiedu dar nė karto nebuvo įsimylėję. Tai turėjo pakeisti Olo Parkerio „Bilietas į rojų", pretenduojantis į *screwball comedy* tradiciją. Tačiau „Mamma Mia! Štai ir mes" režisierius toli gražu nėra toks šmaikštus ir sąmojingas kaip Frankas Capra, Ernstas Lubitschius ar Howardas Hawksas. Vienintelis dalykas, kuris šioje dažniausiai skausmingai nejuokingoje vestuvių prevencijos kelionėje primena didžiąją *screwball* klasiką, yra gerai pažįstamas siužetas apie akivaizdžiai vienas kitam skirtus žmones, kurie filmo pradžioje negali pakęsti vienas kito, o paskui turi 100 minučių, kad susitaikytų (vėl) ir sulauktų neišvengiamos laimingos pabaigos. („Ticket to Paradise", rež. Ol Parker, JAV, 2022)

Juodoji pantera. Vakanda amžiams ***

Mirus karaliui Čialai, kuris dar žinomas kaip superherojus Juodoji pantera, Vakandos karalystės vadovai bando apsaugoti tautą nuo kitų pasaulio galybių kišimosi. Žmonėms sunkiai sekasi judėti į priekį, todėl filmo herojai turi susivienyti, kad Vakandos karalystė įžengtų į naują erą. Tačiau siaubinga grėsmė kyla iš giliai vandenyne pasislėpusios karalystės – Talokano... Ryanui Coogleriui po milžiniškos pirmosios „Juodosios panteros" (2018), kuri tapo tikru afroamerikiečių kultūros manifestu, sėkmės tenka nemenka užduotis, ypač turint omenyje netikėtą pagrindinio aktoriaus Chadwicko Bosemano mirtį. Filme vaidina Michaelas B. Jordanas, Letitia Wright, Danielis Kaluuya, Michaela Coel, Lupita Nyong'o ir kt. („Black Panther: Wakanda Forever", rež. Ryan Coogler, JAV, 2022)

Kaulai ir visa kita ***

Jauna moteris (Taylor Russell), turinti stiprų kanibalistinį potraukį, keliauja per JAV ieškodama savo motinos. Pakeliui sutinka kitų panašios prigimties atstovų, tarp jų ir jauną vyrą (Timothée Chalamet). Juodu tampa meilužiais ir kelionėje kartu susiduria su alternatyviais gyvenimo modeliais, savo veiksmų pasekmėmis ir praeitimi. Rezultatas – įdomus brendimo istorijos, kelio filmo ir siaubo filmo apie kanibalus mišinys. Tačiau personažai ne tokie dviprasmiški, o patį režisierių, regis, labiau domina melancholiškos atmosferos kūrimas nei personažų išgyvenimai. („Bones and All", rež. Luca Guadagnino, Italija, JAV, 2022)

Meniu ****

Jauna pora (Anya Taylor-Joy ir Nicholas Hoult) kartu su kitais svečiais lankosi atokioje saloje esančiame išskirtiniame gurmaniškame restorane. Tačiau garsus virtuvės šefas Slovikas (Ralph Fiennes) paruošė ypatingą meniu. Kuo ilgiau trunka puota, tuo grėsmingesnė tampa situacija kompanijai, atsidūrusiai bepročio gniaužtuose. Nors Sloviko žiaurumas nevirsta blogio karikatūra ir yra susijęs su gilia melancholija bei nusivylimu. „Meniu" – juodojo humoro kupinas siaubo trileris, kuriame parodoma šiuolaikinio vartojimo spektaklio tuštuma. („The Menu", rež. Mark Mylod, JAV, 2022)

Liūdesio trikampis ***

Jauna modelių pora, išgyvenanti krizę, leidžiasi į kruizą su dekadentiškais itin turtingais žmonėmis ir užpuolus piratams atsiduria negyvenamoje saloje, kurioje staiga pasikeičia ankstesnė socialinė hierarchija. Rubenas Östlundas vėl kuria satyrą (ir vėl nuskina Kanų „Auksinę palmės šakelę"), tik šįkart apie socialinę nelygybę ir nusistovėjusius elgesio modelius, kartu bandydamas parodyti kapitalizmo apgaulingumą. Vietomis tai daroma pernelyg prikišamai, tačiau dėl puikių aktorių ir negailestingo požiūrio į žmogiškąsias ydas filmą iš dalies galima apibūdinti kaip socialiai kritišką komediją. Vaidina Harrisas Dickinsonas, Charlbi Dean, Woody Harrelsonas, Zlatko Buričius ir kt. („Triangle of Sadness", rež. Ruben Östlund, Švedija, Prancūzija, D. Britanija, Vokietija, Turkija, Graikija, 2022)

Nesijaudink, brangioji **

Šeštajame dešimtmetyje Alisa (Florence Pugh) su vyru (Harry Styles) gyvena uždarame kompanijos miestelyje Kalifornijoje, pavadintame „Pergalė". Kasdieniame gyvenime dominuoja vartojimas, o moterys tenkinasi namų šeimininkių egzistencija. Tačiau pamažu vis daugiau ženklų rodo, kad už idiliško fasado žioji klastinga bedugnė. Olivia Wilde, prieš kelerius metus sukūrusi energingą komediją „Išsilavinimas" („Booksmart", 2019), šiame mistiniame trileryje, regis, tempia per sunkų lagaminą. Jos patriarchato ir kontrolės visuomenės kritika prasilenkia su dabartimi ir nepatogiai stovi tokių filmų kaip „Trumeno šou" bei „Stepfordo moterys" šešėlyje. („Don't Worry Darling", rež. Olivia Wilde, JAV, 2022)

****** – šedevras, ***** – pasižiūrėti būtina, **** – geras filmas,
*** – būna ir geriau, ** – jei turite daug laiko, * – niekalas

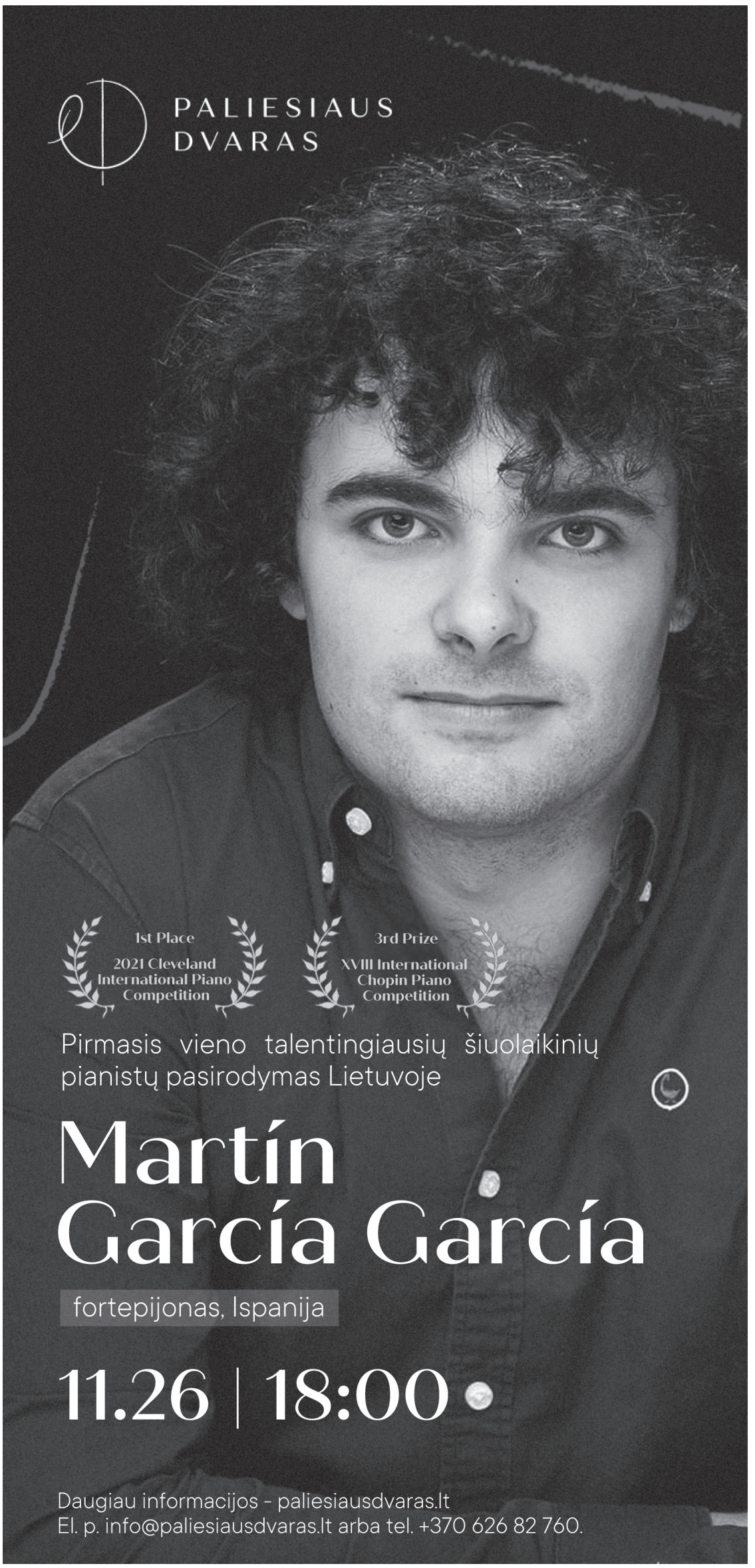

Redaktorė – Monika Krikštopaitytė (**dailė**)
Atsakingoji sekretorė – Rūta Jakimavičienė
Fotografija – Agnė Narušytė | **Kinas** – Ilona Vitkauskaitė
Teatras, šokis – Ieva Tumanovičiūtė | **Muzika** – Laimutė Ligeikaitė
Stilius – Violeta Kundrotienė
Dizainas – Jokūbas Jacovskis | **Maketas** – Vanda Čemerkaitė
Finansininkė – Brigita Misiuvienė | **Direktorius** – Linas Vildžiūnas

7md

© „7 meno dienos". Kultūros savaitraštis. Išeina penktadieniais.
Leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. Leidėjas VšĮ „7 meno dienos",
S. Konarskio g. 49, 03123 Vilnius. El. paštas redakcija@7md.lt.
ISSN 1392-6462. 4 sp. l. Tiražas 850 egz.
Spausdino UAB „AL Grupė", Užpalių g. 83A, Utena
Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas
Lietuvos kultūros taryba
LR kultūros ministerija
Lietuvos kino centras

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas
Lietuvos kultūros taryba
Lietuvos kino centras